

Úvod

Téma diplomové práce jsem si zvolila vzhledem ke svému vztahu ke kultuře, konkrétně k hudbě, tanci, výtvarné výchově a zpěvu. Dalším důvodem ke zpracování historie folklorního festivalu Lidový rok ve Velké Bystřici byla má častá osobní účast na festivalu a zájem pořadatelů festivalu o práci, zaznamenávající dosavadní historii festivalu. S pozitivním ohlasem jsem se setkala rovněž u všech zakladatelů festivalu.

Cílem mé práce je zapsat historii, průběh vzniku a současnost folklorního festivalu Lidový rok ve Velké Bystřici.

V 1. kapitole načrtnu průřez historií a současností města Velká Bystřice, ve kterém se festival pořádá.

Ve 2. kapitole se zabývám Folklorním sdružením České republiky, které se spolupořadatelsky podílí na konání festivalu Lidový rok. Zpracovávám přehled národních a mezinárodních folklorních festivalů a slavností, které se konají pod záštitou sdružení.

Ve 3. kapitole se věnuji vzniku festivalu, dramaturgii festivalu a struktuře programů za dobu 16ti ročníků festivalu. Lektorům a zúčastněným souborům. Rovněž souborům, které mají sídlo ve Velké Bystřici a doprovodným akcím, které se týkají folklorní přehlídky. Nastiňuji význam a přínos konání festivalu pro folklorní soubory a region.

Oslovuji zakladatele festivalu, lektory a vedoucí souborů. Formou rozhovorů zjistím informace o festivalu a souborech. Čerpám z materiálů populárně – vědeckých, naučných, z kronik souborů a z dostupné literatury o festivalu (programy jednotlivých ročníků 1990 - 2006). Zaměřím se na dramaturgii vystoupení zúčastněných souborů, na lektory a na pořádané výstavy.

Na závěr vytvořím seznam souborů, které se zúčastnili 16ti ročníků festivalu, přiložím dokumentární fotografie festivalu, Velké Bystřice a souborů.

1 Velká Bystřice

1.1 Historie Velké Bystřice

Město Velká Bystřice leží na rozhraní Hané a Záhoří. Protéká jím řeka Bystřice, podle které město dostalo název. Nejstarší část města vznikla na svahu Tršické pahorkatiny, která byla dobře chráněna proti povodním. Velká Bystřice vznikla jako silniční obec¹. Tento typ vesnice nebyl na Hané rozšířený, převážně se užíval na Moravě a jižním Slovensku. Nejstarší dochovaný název města Velká Bystřice pochází z roku 1275 *Bystricz*, 1282 *Bistricz*, 1336 *Bystřice*, 1839 *Hrubá Bystřice*, 1893 *Velká Bystřice*, 1524 německy byla nazývána *Fistricz* a 1939 *Gross Wisternicz*.² O přívlastku „velká“ se dozvídáme poprvé v písemných pramenech z roku 1336, pak v roce 1365, ale začal se používat až v 19. století.

První listina, která se zabývá Velkou Bystřicí pochází z roku 1275. Velká Bystřice patřila pod město Olomouc a až do 14. století byla rozdělena mezi několik majitelů. Sloučením dvou samostatných správních celků se sídly ve Velké Bystřici a na hradě Hluboký vzniklo velkobystřické panství. Později hrad Hluboký ztratil svůj význam a bývalé hlubocké panství připadlo správnímu celku ve Velké Bystřici. Důležitá byla i poloha města, blízkost Olomouce obyvatelům Bystřice umožnila zásobování trhů obilím a masem. Ve 14. století museli platit 15 grošů na údržbu mostů pod olomouckým hradem a odevzdávali plat z polí, luk a pastvin. Velká Bystřice měla ve 14. století proti ostatním okolním vsím velký význam také z důvodu existence farního kostela.

Roku 1502 byla městečku udělena na žádost majitele Velké Bystřice Jana z Kunovic králem Vladislavem Jagellonským vlastní pečeť a právo pečetit zeleným voskem. V polovině 16. století se tvrz stala zámkem. Důležitým ekonomickým přínosem byla těžba dřeva, které se zpracovávalo v Bystřici na pile. Dalším zdrojem příjmů byl lov ryb z rybníků, chov ovcí,

¹ vesnice, jejíž domy lemují po obou stranách silnici, z níž odbočují krátké kolmé uličky
² <http://www.velkabystrice.cz/Articles.php?Menu2ID=40&Meni1ID=13> , 8.1.2007.

hovězího dobytka a obilnářství. Toto období se vyznačovalo hospodářským rozvojem.

Klidné 17. století, přerušené pouze slezskými válkami, se projevilo i na vzrůstu počtu obyvatel.

Za vlády Marie Terezie se změnil charakter hospodaření, většina vrchnostenských podniků byla pronajata nebo odprodána. Vznikly nové pracovní příležitosti v dolech, ve výrobnách na barvení kůže či v olejně. Tereziánské reformy a reformy Josefa II. poskytly nové možnosti hospodářským i kulturně společenským proudům, které zasáhly i Velkou Bystřici.

Touha po svobodě a zrušení závislosti poddaných na vrchnosti byla zjevná i zde. Nařízení Ferdinanda V. „o vykoupení z roboty“ z roku 1846 bylo velmi zdlouhavé a bylo ukončeno událostí roku 1848. Od 1. července téhož roku se zrušila veškerá robota na Moravě. Vznik nových továren a pracovních míst v Mariánském Údolí a v Hlubočkách poskytovalo pracovní příležitosti obyvatelům Velké Bystřice a okolních vesnic. Od roku 1867 byl v obci poštovní úřad, v roce 1913 byla napojena telegrafní a telefonní síť a petrolejové lampy byly nahrazeny elektrickým osvětlením. I zemědělství se velmi rychle rozvíjelo. Kromě smíšené obecné školy a měšťanské školy byla zde ještě tzv. průmyslová škola pokračovací.³ Vznikaly také různé spolky. Nejstarší velkobystřický spolek byl Čtenářský spolek Lidumil, pozdější Řemeslnický čtenářský spolek Svornost. Od druhé poloviny 19. století dále vznikaly spolky Dělnická beseda, Sbor dobrovolných hasičů a odbor Národní jednoty pro východní Moravu, který měl za úkol podporovat německé menšiny, spolek Společenská knihovna a další. Opěrným pilířem kulturního dění byla Jednota divadelních ochotníků.⁴

V průběhu první světové války se život ve Velké Bystřici nijak nelišil od ostatních měst v zemi. Po roce 1919 se spojením české Velké Bystřice s převážně německými Mrsklesy a Mariánským Údolím vytvořila národnostně smíšená obec česká, se silnou německou menšinou. Ve 30. letech zachvátila Velkou Bystřici vlna nezaměstnanosti spojená související

³ DOHNAL, V. *Velká Bystřice minulost a současnost*. Ostrava: Profil, 1977.

⁴ <http://www.velkabystrice.cz/Articles.php?Menu2ID=40&Meni1ID=13>, 8.1.2007.

se světovou hospodářskou krizí. Mnichovská dohoda z roku 1938 se přímo dotkla i Velké Bystřice, neboť 10. října 1938 byly zabrány osady Mariánské Údolí a Mrsklesy, nová hranice probíhala přímo velkobystřickým katastrem. Tím se Velká Bystřice stala na krátký čas pohraniční obcí druhé republiky. I do Velké Bystřice vtrhla německá armáda a nastala těžká doba německé okupace. Vznikla německá škola a byly zrušeny české spolky. Organizování kulturního života měla na starosti od začátku okupace do roku 1944 Jednota divadelních ochotníků. Pořádala nejen vlastní divadelní představení, ale organizovala pohostinská vystoupení různých umělců, souborů a divadelních těles. Na přelomu let 1939 a 1940 se vytvořila významná ilegální skupina snažící se bojovat proti německé okupaci, kterou založil Karel Hynek ml.. Rukama gestapa, jejich věznicemi a koncentračními tábory prošla řada občanů Velké Bystřice. V červenci r. 1945 utvořili občané odbočku Svazu osvobozených politických vězňů. A právě z jejich iniciativy byl v obci roku 1960 vybudován akademickým sochařem Janem Neckářem a ing. architektem Zdeňkem Coufalem památník bojovníkům proti fašismu.

Po skončení druhé světové války se ve městě lidem změnil život, zejména změny spjaté s půdou postihly na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století celou zemi. Koncem čtyřicátých let byla nastolena komunistická diktatura. Heslem bylo „půda patří těm, kteří na ní pracují.“ Program obsahoval plán na rozšíření pozemkové reformy, vykoupení veškeré spekuláční půdy, zavedení národního pojištění, jednotné zemědělské daně a zřízení strojních stanic. Zrušení soukromé individuální zemědělské výroby a spojení všech pozemků v obci v jeden zemědělský výrobní celek. Tehdy vzniklo Jednotné zemědělské družstvo Velká Bystřice. Toto družstvo na začátku devadesátých let zaniklo a na jeho místě se vytvořilo několik hospodářských společností.⁵

Od roku 1954 byly osady Mariánské Údolí a Mrsklesy osamostatněny. V roce 1956 při přestavbě radnice byl objeven sloup, který nese gotickou klenbu. Dne 8. května v roce 1971 obdržela obec „Československou cenu

⁵ BUREŠOVÁ, J. *K proměnám zemědělství ve Velké Bystřici po druhé světové válce*. In BALATKOVÁ, J., TRAPL, M. *Velká Bystřice pohled do dějin*. Velká Bystřice, 2002, s. 115-141.

míru.“ Od roku 1973 se obec začala připravovat na oslavy výročí svého založení a proto se všude zvýšilo úsilí o zlepšení vzhledu obce, dělaly se různé opravy kanalizace, chodníků, vozovek atd. Velká Bystřice si připomněla oslavami 700 let existence v roce 1975.⁶ Občané obdrželi medaile, vyznamenání, čestná uznání a pamětní listy. S velkým úspěchem byla divákům předvedena „Hanácká svatba“ a tím byly ve Velké Bystřici položeny základy současného folklorního souboru Haná a celého bystrického folklorního dění.^{7 8}

1.2 Současnost Velké Bystřice

Velká Bystřice s připojenými sousedními vesnicemi – Přáslavicemi s Kocourovcem, Mrsklesy s Kovákovem, Bukovany a Svěsedlicemi patřila odedávna mezi největší obce olomouckého venkova. Prvním polistopadovým starostou města se stal Ing. Čestmír Hradil, který byl zvolen i v dalších volbách v roce 1994. Po následujících volbách se stal starostou Mgr. Zdeněk Lakomý a současným starostou města je Ing. Marek Pazdera.

Před radnicí stála socha prvního prezidenta ČSR T. G. Masaryka, která byla odhalena v roce 1923. Autorem sochy vytesané z hořického pískovce, měřící kolem 3 metrů s podstavcem, byl tršický sochař Čeněk Palík. V době fašistické okupace byla socha z příkazu německých úřadů odstraněna. Obyvatelé Velké Bystřice její částí schovali, aby mohla být po druhé světové válce vytesána její kopie. Pomník byl umístěn na nádvoří školy. V roce 1976 byla socha z rozhodnutí komunistických úřadů odstraněna a odvezena do Olomouce. V roce 1989 byla odvezena zpět do Velké Bystřice. Slavnostní odhalení sochy na nádvoří školy se pak konalo v roce 1990.

Významnou památkou ve Velké Bystřici je původní tvrz z první poloviny 14. století, na jejímž místě byl v 15. století vybudován zámek. Do jeho prostorů byl umístěn pivovar, který tam zůstal až do konce druhé

⁶ příloha 10

⁷ DOHNAL, V. *Velká Bystřice minulost a současnost*. Ostrava: Profil, 1977.

⁸ příloha 11

světové války. Po roce 1943 byla výroba piva zrušena. Budova se stala majetkem obce a z nedostatku financí postupně chátrala. V polovině šedesátých let začala rekonstrukce zámku, která trvala až do devadesátých let, kdy se ze zámku stal hotel Zámek. Do provozu byl hotel uveden v roce 1991 a tvoří jednu z dominant Velké Bystřice. V zámeckém areálu se také nachází nová obřadní síň. Hotel se může pyšnit návštěvou významných hostů, jako byli Petr Pithart, prezidenti Václav Havel a Václav Klaus, Lucie Bílá a další. V prostorech před zámkem se každým rokem na začátku září koná folklorní festival Lidový rok.

Nejvýznamnějším průmyslovým podnikem se od poloviny 19. století stal cukrovar, avšak v sedmdesátých letech byl provoz zastaven. V současné době je vytvořena nová průmyslová a obchodní zóna v západní části katastru města. Od roku 1999 zahájil svůj provoz komplex Makro.

1. června 1998 se obec Velká Bystřice stala městem. Velká Bystřice vlastní svůj historický znak a vlajku. Znak se skládá z modrého štítu se stoupajícím zlatým půlměsícem, pod kterým jsou umístěny tři zlaté hvězdy.⁹ Na modrém poli uprostřed umístěný žlutý obrácený půlměsíc a pod ním v řadě tři hvězdy, tak vypadá vlajka, kterou navrhl heraldik Jiří Loud. K oběma symbolům se ještě řadí hudební znělka pedagoga, varhaníka a hudebního skladatele Jiřího Rédy, který znělku pro město zkomponoval v roce 2000.¹⁰ Počet obyvatel Velké Bystřice k 31.12.2006 je 2952.¹¹

⁹ příloha 4

¹⁰BUGNO, J. *Velká Bystřice v posledním desetiletí uplynulého století*. In BALATKOVÁ, J., TRAPL, M. *Velká Bystřice pohled do dějin*. Velká Bystřice, 2002, s. 145-165.

¹¹ <http://www.velkabystrice.cz/Articles.php?Menu2ID=40&Meni1ID=13>, 8.1.2007

2 Folklorní sdružení ČR

V České republice se každoročně pořádá velké množství folklorních festivalů a slavností, ať už národních nebo s mezinárodní účastí.

V roce 1990 vznikla v Pardubicích oborová organizace Folklorní sdružení České republiky (dále jen FOS) jako nevládní organizace sdružení dětí, mládeže a dospělých, kteří chtějí rozvíjet svoji zájmovou kulturní činnost v souborech lidových písní a tanců. Na festivalech a slavnostech se soubory mohou prezentovat, ukázat a předvést výsledky své práce. FOS sdružuje 412 členských souborů a působí v 17-ti autonomních regionálních sdruženích. „Ctižádostivostí souborů a jejich členů vzniká stále více festivalů, v roce 1990 bylo v České republice přibližně 15 národních festivalů a 1 festival s mezinárodní účastí.“¹² V roce 2007 se FOS podílí pořadatelsky a spolupořadatelsky přibližně na 35-ti národních folklorních festivalech a slavnostech a 20-ti mezinárodních folklorních festivalech. „Zachovat potěšení, radost z lidového tance, zpěvu a krásit folklór je cílem Folklorního sdružení ČR. Pořádání festivalů má nejen význam pro udržování lidových tradic, upevňování rodinných a společenských vztahů, ale také k navázání nových přátelství, kamarádství s možností vystoupit na jiných festivalech.“¹³

FOS umožňuje vedoucím folklorních souborů se setkávat a řešit aktuální problematiku. První řádná valná hromada se uskutečnila ve stejném roce vzniku v listopadu v Pardubicích. Prvním předsedou se stal Jiří Pitter, kterého vystřídal následující rok František Synek, současný druhý místopředseda FOS. Od roku 1996 předsedal Miloš Vršecký, následně Zdeněk Pšenica, který je předsedou i v současnosti. Prvním místopředsedou je Ladislav Michálek.¹⁴ Nejvyšším orgánem sdružení je valná hromada zástupců členských folklorních souborů, která volí výbor a kontrolní komisi.¹⁵

¹² SYNEK, F. *Úvodní příspěvek na poradě pořadatelů folklorních festivalů*. 1999.

¹³ SYNEK, F. *Úvodní příspěvek na poradě pořadatelů folklorních festivalů*. 1999.

¹⁴ <http://fos.cz/public/kapitola.phtml?kapitola=3741>, 26.1.2007

¹⁵ PAVLICOVÁ, M., UHLÍKOVÁ, L. *Od folkloru k folklorismu, slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997, s. 218.

FOS každoročně připravuje nebo se poradatelsky podílí na *Celostátní soutěži dětských zpěváků lidových písní Zpěváčci* ve Velkých Losinách, *Mezinárodním folklorním festivalu dětských folklorních souborů Písní a tanců* v Luhačovicích, *Zemské přehlídce dětských folklorních souborů* v Liptále a v Praze, *Mezinárodním folklorním festivalu Pražský jarmark* v Praze, regionálních přehlídkách dospělých souborů cyklu *Prameny*. S nejúspěšnějšími dětmi projektu *Zpěváčci a Slavík Slovenska* pořádá koncerty v Praze a Bratislavě.¹⁶

Pro vedoucí souborů, choreografy a tanečníky sdružení spolupřřádá semináře a kurzy. Dále vydává 6x ročně časopis *Folklor*, *Kalendář folklorních akcí* v České republice, publikace metodické, repertoárové a propagační. FOS spolupracuje s kulturními institucemi a organizacemi, např. s Národním ústavem lidové kultury ve Strážnici, Sdružením lidových řemeslníků, Valašským muzeem v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm a s dalšími institucemi v oblasti lidového umění v České republice. FOS je členem mezinárodních organizací CIOFF, IOV, EFCO a IGF.¹⁷

Zaměřuje se na činnost programovou, vzdělávací, ediční a vnitřní (spolupráce s regiony, se zahraničím a s dalšími institucemi). Organizace je financována z příspěvků řádných členů, darů sponzorů a z prostředků státních grantů. Spolupracuje s regionálními folklorními sdruženími, která se ustavila v průběhu let 1991 – 1994 v jednotlivých národopisných regionech České republiky.¹⁸ Na území České republiky působí celkem 17 regionálních folklorních sdružení:¹⁹

1. *Praha (Střední Čechy) - Pražská folklorní unie*
2. *Severovýchodní Čechy - FoS Severovýchodních Čech*
3. *Brněnsko - Sdružení přátel folkloru v Brně*
4. *Haná - Hanácké FOS*
5. *Valašsko - Valašské FOS*

¹⁶ PŠENICA, Z. *Folklorní slavnosti a významné mezinárodní folklorní festivaly v České republice 2006*. Praha: FOS ČR, 2005.

¹⁷ <http://fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=18786>, 8.1.2007.

¹⁸ PAVLICOVÁ, M., UHLÍKOVÁ, L. *Od folkloru k folklorismu, slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997, s.218.

¹⁹ z rozhovoru autorky s Františkem Synkem, Praha, místopředseda FOS ČR, 26.1.2007, autorizováno.

6. *Horácko - Horácké FOS*
7. *Lašsko – FOS Ostrava*
8. *Opavské Slezsko – FOS Opavského Slezska*
9. *Kyjovsko – FOS Kyjovska*
10. *Západní Čechy – FOS Plzeňsko*
11. *Armáda - Armádní folklorní asociace*
12. *Mikulovsko Region. - sdružení Moravia*
13. *Strážnicko – FOS Strážnicko-Veselsko-Hornácko*
14. *Těšínské Slezsko – FOS Těšínského Slezska a .Moravskoslezská kancelář FOS ČR*
15. *Karlovarsko - Regionální sdružení širšího Karlovarska*
16. *Uherskobrodsko – FOS Uherskobrodská*
17. *Jižní Čechy - Jihočeské FOS*

2.1 Přehled folklorních národních slavností a festivalů

Do seznamu folklorních slavností a akcí FOS patří i LR ve Velké Bystřici. Nejstarší významnou akcí je Pošumavský věneček, který se v roce 2006 konal už po sedmdesáté v Praze. Druhý nejstarší a především nejznámější festival s mezinárodní účastí se koná ve Strážnici a nazývá se Mezinárodní folklorní festival.

Folklorní národní slavnosti a festivaly pořádané FOS nebo s jeho spoluúčastí: ²⁰

duben

FESTIVAL POODŘÍ FRANTIŠKA LÝSKA – Stará Ves nad Ondřejnicí

květen

STŘEDOČESKÝ FOLKLORNÍ FESTIVAL TRUCHLOVICE - Kladno

ZPĚVÁČCI – Velké Losiny

FF SETKÁNÍ CM VALAŠSKÉHO KRÁLOVSTVÍ – Frenštát pod Radhoštěm

JIHOČESKÝ FOLKLORNÍ FESTIVAL – Kovářov

SENIORŮ - Šumperk

FESTIVAL POODŘÍ Františka LÝSKA – Stará Ves nad Ondřejnicí

červen

FF DĚTSKÁ STRÁŽNICE - Strážnice

PODLUŽÍ V PÍSNĚ A TANCI – Tvrdonice

FF PARDUBICE – HRADEC KRÁLOVÉ – Pardubice – Hradec králové

FF POD KŘENOVSKO MÁJÓ – Křenovice

HORÁCKÉ SLAVNOSTI HORÁCKO ZPÍVÁ A TANČÍ – Světlá nad Sázavou

FF DĚTSKÉ DNY LIPTÁL – Liptál

FF MĚLNICKÝ VRKOČ – Mělník

JIHOČESKÝ FOLKLORNÍ FESTIVAL – Kovářov

F SCÉNA – Brno

FESTIVAL POODŘÍ Františka LÝSKA – Stará Ves nad Ondřejnicí

FESTIVAL POODŘÍ Františka LÝSKA – Jistebník

²⁰ VÁCLAV, H., SYNEK, F. *Folklorní slavnosti a významné mezinárodní folklorní festivaly v České republice 2006*. Praha: FOS ČR, 2005.,

VÁCLAV, H., SYNEK, F. *Folklorní slavnosti a významné mezinárodní folklorní festivaly v České republice 2006*. Praha: FOS ČR, 2005.,

[http://fos.cz/akce/seznam.phtml?druh=48&kraj=&Ing=\\$Ing](http://fos.cz/akce/seznam.phtml?druh=48&kraj=&Ing=$Ing), 14.1.2007,

http://fos.cz/encyklopedie/seznam.phtml?typ=44&menu=&nazev=&popis=&filltext=&kraj=1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14&okres=&id_obce=&id_obce_2=&id_obce_3=&id_ulice=&id_nuts_2=&id_m_obvodi=&id_m_casti=&id_t_oblasti=&id_uzemi=&id_t_regionu=&od=50&limit=50&lng=&order_by=&user=24&SESSION=58348551, 11.1.2007,

SYNEK, F. *Folklorní slavnosti a významné mezinárodní folklorní festivaly v České republice 2007*. Praha: FOS ČR, 2006.

červenec

NF KYJOVSKÉHO SLOVÁCKA – Svatobořice – Mistrín

SELSKÉ SLAVNOSTI HOLAŠOVICE - Jankov

srpen

FF SLOVÁCKÝ ROK - Kyjov

FRENŠTÁTSKÉ SLAVNOSTI – Frenštát pod Radhoštěm

SOCHOVY NÁRODOPISNÉ SLAVNOSTI – Lhotka pod Ondřejníkem

ADÁMKOVY FOLKLORNÍ SLAVNOSTI – Hlinsko v Čechách

CHODSKÉ SLAVNOSTI – Domažlice

NF KYJOVSKÉHO SLOVÁCKA – Milotice

září

FF LIDOVÝ ROK VELKÁ BYSTRICE – Velká Bystřice

HANÁCKÉ SLAVNOSTI – Prostějov

FF SLEZSKÉ DNY – Dolní Lomná

FF POLABSKÁ VONIČKA - Nymburk

FF MARIÁNSKÝ PODZIM – Mariánské Lázně

FF ČESKÝ KRUMLOV – Český Krumlov

říjen

ZPĚVÁČEK – SLAVÍK – Praha

listopad

FF SETKÁNÍ PRAŽSKÝCH LIDOVÝCH MUZIK – Praha

FF HUDECKÉ DNY J. KOBZÍKA – Břeclav

2.2 Přehled mezinárodních folklorních festivalů

Mezinárodní folklorní festivaly uvedené v seznamu FOS:²¹

červen

MDFP ŠTĚPY – Veselí nad Moravou

MAFF ROŽNOVSKÁ VALAŠKA – Rožnov pod Radhoštěm

MDFP KUNOVSKÉ LETO – Kunovice

MFF FRÝDEK-MÍSTEK – Frýdek - Místek

MFF PLZEŇ – Plzeň

MFF SLAVNOSTI POD ZVIČINOU – Lázně Bělohrad

MFF STRÁŽNICE – Strážnice

MFF ČERMENSKÉ SLAVNOSTI – Dolní Čermná

MFF TOLŠTEJNSKÉHO PANSTVÍ – Krásná Lípa

červenec

MFF ROŽNOVSKÉ SLAVNOSTI – Rožnov pod Radhoštěm

MFF KLATOVY - Klatovy

MFF NA RYNKU V BYSTRĚCI – Bystřice pod Hostýnem

MFF VSETÍNSKÝ KRPEC – Vsetín

MFF EVROPSKÉ SETKÁNÍ SOUBORŮ V TELČI A TŘEŠTI - Telč

MFF MISTRŮN – Svatobořice – Mistrůn

srpen

MFSF JÁNOŠÍKOV DUKÁT – Rožnov pod Radhoštěm

MFF GOROLSKI ŚWIETO – Jablunkov

MFF FOLKLOR BEZ HRANIC – Ostrava

MFF PÍSEK – Písek

²¹ VÁCLAV, H., SYNEK, F. *Folklorní slavnosti a významné mezinárodní folklorní festivaly v České republice 2006*. Praha: FOS ČR, 2005., [http://fos.cz/akce/seznam.phtml?druh=48&kraj=&Ing=\\$Ing](http://fos.cz/akce/seznam.phtml?druh=48&kraj=&Ing=$Ing), 14.1.2007, http://fos.cz/encyklopedie/seznam.phtml?typ=44&menu=&nazev=&popis=&filltext=&kraj=1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14&okres=&id_obce=&id_obce_2=&id_obce_3=&id_ulice=&id_nuts_2=&id_m_obvodi=&id_m_casti=&id_t_oblasti=&id_uzemi=&id_t_regionu=&od=50&limit=50&lng=&order_by=&user=24&SESSION=58348551, 11.1.2007, SYNEK, F., ředitel festivalů. *Folklorní slavnosti a významné mezinárodní folklorní festivaly v České republice 2007*. Praha: FOS ČR, 2006.

MFF I.O.V. ŠUMPERK – Šumperk

MHF – SETKÁNÍ MUZIKANTŮ V BÍLÝCH KARPATECH – Valašské Klobouky

MFF ČERVENÝ KOSTELEK – Červený Kostelec

MFF LIPTÁLSKÉ SLAVNOSTI – Liptál

MFF SETKÁNÍ S FOLKLOREM – Hradec Králové

MFF PRAŽSKÝ JARMARK - Praha

MFF ČESKÁ NÁVES - Dyšina

MFF BRNO – Brno

MDF STRAKONICE - Strakonice

září

MFF KARLOVY VARY– Karlovy Vary

MFF PÍSNÍ A TANCEM – Luhačovice

MFF BABÍ LÉTO – Valašské Meziříčí

MFF SOUZNĚNÍ - Ostrava

3 Folklorní festival Lidový rok ve Velké Bystřici

3.1 Historie festivalu Lidový rok

Kulturní život ve Velké Bystřici má hluboké kořeny, první spolky byly založeny už v 19. století (spolek Ludmila 1866, Sokol 1871, Spolek divadelních ochotníků 1877, Společenská knihovna 1879, kino 1913).²² V posledním desetiletí 20. století vstoupila obec do Klubu přátel vážné hudby, který vznikl v Olomouci a ve spolupráci s ostatními spolky připravuje koncerty vážné hudby.

Od roku 1990 se v září ve Velké Bystřici koná Národní přehlídka folklorních souborů a skupin pod názvem „Lidový rok“ (dále jen LR). Cílem zakladatelů LR bylo uchovávat bohaté lidové tradice Moravy, Čech a Slezska a předávat je dalším generacím v její ryzí jedinečné podobě.

3.1.1 Vznik Lidového roku ve Velké Bystřici

LR vznikl především zásluhou olomoucké spisovatelky, etnografky a folkloristky paní Heleny Lisické. Osobitost LR mezi desítkami obdobných folklorních festivalů v České republice spočívá v tom, že je jako jediný programově zaměřen na lidové zvyky a obyčeje. Festival tudíž přispívá k přiblížení mnohdy již zapomenutých zvyků a obyčejů současnému divákovi, k uchovávání a dokumentaci těchto klenotů lidové kultury pro další generace.

V roce 1983 paní Helena Lisická přijela s olomouckým fotografem Ladislavem Galgonkem do Velké Bystřice na krojovanou svatbu paní Mileny Malinové, členky bystrického souboru Haná. Seznámila se s členy souboru a po vzájemné dohodě začala se souborem spolupracovat. Jednou

²²BUGNO, J. *Velká Bystřice v posledním desetiletí uplynulého století*. In BALATKOVÁ, J., TRAPL, M. *Velká Bystřice pohled do dějin*. Velká Bystřice, 2002, s. 159.

z podmínek vzniku přehlídky ve Velké Bystřici a jejího financování zemědělským družstvem bylo zlepšení úrovně souboru Haná a jeho prezentace na *Mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici*. Účastnit se festivalu ve Strážnici a předvést tam své písně, tance a zvyky je pro každý soubor velkým cílem. Soubor Haná za spolupráce s Helenou Lisickou, s Jiřím Čadou - olomouckým divadelním choreografem a PhDr. Jaromírem Borovičkou - pěvcem a odborným asistentem Katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, si připravil program hanáckých tanců a písní, jehož součástí byli i tři záhorské tance a v roce 1986 s tímto programem vystoupil na festivalu ve Strážnici. V tomto období začala paní Helena Lisická spolupracovat v oblasti lidových zvyků, lidových krojů a předmětů se členkou souboru paní Bronislavou Millou, pozdější vedoucí dětského souboru Slaměnky a spoluorganizátorkou festivalu. Po úspěšném vystoupení souboru ve Strážnici mohla paní Lisická začít rozvíjet své plány a představy o přehlídce na Hané ve Velké Bystřici s účastí souborů z celé republiky. Následovala řada jednání a konzultací se Zdenkou Jelínkovou, významnou brněnskou etnochoreoložkou, pedagožkou a sběratelkou lidových tanců,²³ s Evou Rejzkovou, pracovnící Ústavu pro kulturně výchovnou činnost v Praze, režisérkou červenokosteleckého folklorního festivalu,²⁴ a s PhDr. Jaroslavem Štikou, ředitelem Skanzenu v Rožnově pod Radhoštěm. Z důvodu konání přehlídky v okrese Olomouc byla nezbytná spolupráce s *Okresním kulturním střediskem v Olomouci*, které v oblasti organizační zastupoval Mgr. Milan Ludvík, nyní učitel na ZUŠ Žerotín v Olomouci. Dále se účastnila Helena Lisická jednání na ministerstvu kultury a ministerstvu zemědělství. Důležitou podmínkou vzniku přehlídky bylo zajištění finančního garanta, kterým se stal *Český výbor Svazu družstevních rolníků v Praze*.

Před vlastním konáním prvního ročníku se uskutečnila řada organizačních jednání na *Okresním výboru Svazu družstevních rolníků v Olomouci* za spoluúčasti zástupců spolupřátelských organizací. Po roce 1989 byla situace mezi folklorními festivaly napjatá zejména z důvodu

²³ HÝBL, F. *O sběratelkách a autorech*. In ČOČKOVÁ, O., MRVOVÁ, M. *Záhorské tance*. Přerov: Muzeum Komenského, 2004, s.12.

²⁴[http://fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?pid=126425&user=24&session=58348551&menu=\\$menu&Ing=\\$Ing](http://fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?pid=126425&user=24&session=58348551&menu=$menu&Ing=$Ing), 8.1.2007.

ekonomických. Přesto byla výrazná snaha udržet lidové tradice, byl zájem o lidové zvyky, kroje a tance, o ožívování historie jednotlivých národopisných oblastí.²⁵

V roce 1990 za spolupřátatelství *Ministerstva kultury ČR, Českomoravského rolnického družstevního svazu v Praze, Okresního rolnicko-družstevního svazu v Olomouci, Okresního národního výboru v Olomouci, Univerzity Palackého v Olomouci, Folklorního sdružení ČR, Městského národního výboru a Zemědělského družstva ve Velké Bystřici* vznikla Národní přehlídka vesnických folklorních souborů a skupin. Zakládajícími členy organizačního štábu byli Helena Lisická, Ing. Čestmír Hradil, Mgr. Milan Ludvík, Bronislava Millá, Jarmila Možíšová, Antonín Nakládal a další.²⁶

První ročník Národní přehlídky folklorních souborů zemědělských družstev Lidový rok se konal 21.- 23. září 1990. Od roku 1991 do roku 2001 se přehlídka jmenovala Národní přehlídka vesnických folklorních souborů a skupin. Statut národní přehlídky byl velmi důležitý z důvodu začlenění LR mezi podobné folklorní akce. Od roku 2002 se změnil název na Národní přehlídku folklorních souborů a skupin a od roku 2005 se název přehlídky změnil na Folklorní festival Lidový rok s mezinárodní účastí. Od roku 2003 se datum konání folklorního festivalu LR ve Velké Bystřici posunulo na první víkend v září.²⁷ V posledních letech program zpestřují vystoupení zahraničních souborů. Návštěvníci tak již měli možnost shlédnout vystoupení holandských, švýcarských, lotyšských, italských, slovenských souborů a dalších. V prvním ročníku se výroční obyčej předváděly obchůzkou po obci formou samostatných vystoupení zúčastněných souborů. V letech 1993 až 1997 měli diváci možnost shlédnout předváděné zvyky v autentickém prostředí dvora hanáckého statku u Věnusů, který tvořil přirozenou kulisu k těmto programům. Kvůli nedostačující kapacitě prostoru pro návštěvníky a úmrtí majitelky statku návštěvníci festivalu o tuto atraktivní možnost

²⁵z rozhovoru autorky s Helenou Lisickou, Tř. Svobody 4, Olomouc, zakladatelka Lidového roku ve Velké Bystřici, 7.7., 13.7., 27.9. 2006, autorizováno.

²⁶ PAVLICOVÁ, M., UHLÍKOVÁ, L. *Od folkloru k folklorismu, slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997, s.203.

²⁷ LISICKÁ, H., LUDVÍK, M. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 1990 – 2004, NAKLÁDAL, P. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 2005, 2006.

přišli. Tak se vystoupení od ročníku 1998 odehrávají na pódiu před velkobystřickým Hotelem Zámek.

V rámci přehlídky se pravidelně konají národopisné výstavy, představující hanácký region a jarmark lidových řemesel. Na jarmarku se každoročně představuje 10 až 15 řemeslníků s praktickou ukázkou výroby lidových výrobků z oblasti textilní, potravinářské, kožedělné, kovářské, práce s dřevem aj.

Velký význam pro účastníky má ediční činnost festivalu. Přehled sborníků lidových písní, které pro festival připravoval Prof. PhDr. Klapil Pavel, CSc. - *Ten bystřické mostek* (Velká Bystřice, 1992), *Co chtělo srdéčko* (Velká Bystřice, 1993), *Než spadne rosa* (Velká Bystřice, 1994, M. Jiroušek, nepublikovaný sběr hanácký písní), *Národní písně severní Moravy* (Velká Bystřice, 1996).²⁸ Kromě sborníků byly vydávány drobné publikace. např. *Malý receptář z hanácké kuchyně* (Helena Lisická, Velká Bystřice, 1992), *Lidové tance na Hané a v přilehlých oblastech* (Zdenka Jelínková, Olomouc, 1991), *Pojedeme do ráje – ukolébavky, písničky, říkadly a hádanky ze Záhoří* (Helena Lisická, Přerov, 1993), *Zlatá brána – dětská rozpočítadla a hry ze Záhoří* (Helena Lisická, Přerov, 1993).

3.1.2 Znělka a logo

Nedílnou součástí festivalu je znělka a výtvarné logo. Pro Lidový rok znělku zkomponoval varhaník, pedagog, hudební skladatel Jiří Réda.

Pan Jiří Réda složil šest variant znělky. Dvě varianty byly napsány pro žestě a tympány, jedna jen pro žestě, jedna pro ženský sbor a dvě pro smíšený sbor. Ze šesti skladeb byla vybrána ta pro žestě a tympány. Tématem znělky je oslava regionu Haná. Obsahuje lidové prvky.

Znělku nastudovali a nahráli členové orchestru Moravské filharmonie v Olomouci pod vedením trumpetisty Václava Bažanta. Orchester se skládal

²⁸ PAVLICOVÁ, M., UHLÍKOVÁ, L. *Od folkloru k folklorismu, slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997, s. 203.

z 1. a 2. trubky, lesního rohu, 1. a 2. trombonu a tuby, bez tympánů, i když byla znělka napsaná i pro tento nástroj. V této verzi muzikanti znělku nahráli v Českém rozhlase v Olomouci v roce 1990. Recenzi znělky provedl Doc. PhDr. Zdeněk Fridrich, CSc.

Znělka se používá při zahájení pořadů folklorního festivalu Lidový rok ve Velké Bystrici od prvního ročníku.^{29 30}

Logo festivalu vytvořila výtvarnice PhDr. Zora Chadrabová-Pořická. Vzniklo na žádost Heleny Lisické, která s výtvarnicí několikrát spolupracovala na grafických úpravách svých knih. Požadavkem bylo, aby logo mělo lidové znaky a skládalo se z prvních písmen názvu festivalu.

Logo se používá v původní podobě od prvního ročníku do současnosti na plakáty, programy, ediční a propagační materiály festivalu.^{31 32}

3.1.3 Lektori

Národní přehlídka folklorních souborů a skupin LR ve Velké Bystrici nebyla nikdy soutěží, ale pouze přehlídkou, kterou posuzují odborní lektori. Po skončení celodenního programu se vedoucí souborů scházejí s lektory, konzultují s nimi aktuální problematiku jejich vystoupení a diskutují o zkvalitnění a autentičnosti svých vystoupení. Tato tendence přetrvává od počátku přehlídky. Smyslem práce lektorů je zkvalitňovat úroveň souborů. Počet lektorů a jejich složení není každým rokem stejné.³³

²⁹ z rozhovoru autorky s Jiřím Rédou, Erenburgova 26, Olomouc – Hejčín, skladatel znělky, 21.3.2007, autorizováno.

³⁰ příloha 50

³¹ z rozhovoru autorky se Zorou Chadrabovou, Norská 31, Olomouc-Neředín, autorka loga, 20.1.2007, autorizováno.

³² příloha 51

³³ z rozhovoru autorky s Helenou Lisickou, Tř. Svobody 4, Olomouc, zakladatelka Lidového roku ve Velké Bystrici, 20.1.2007, autorizováno.

Jmenný přehled lektorů:³⁴

Prof. PhDr. Bohuslav Beneš, DrSc.

etnograf, folklorista- Brno – 1992, 93, 95

PhDr. Barbora Čumpelíková

český lidový tanec, členka FOS, sběratelka lidových obyčejů –
Praha – 2003, 04

Alois Dohnal

sběratel Záhorských lidových písní, zvykosloví a nářečních textů,
hudebník, dialektolog– Lipník nad Bečvou – 1997 - 1999

Eva Flašarová

choreografka folklorního souboru Mánes, učitelka baletu na
LŠU– Prostějov – 1992 - 1994

Mgr. Roman Giebisch Ph.D.

hudebník, folklorista, vedoucí hudebního oddělení Vědecké
knihovny v Olomouci – Olomouc – 2001, 02

PhDr. Miloslava Hošková

ředitelka Vlastivědného muzea v Olomouci, folkloristka –
Olomouc – 1992, 93

Zdenka Jelínková

etnochoreoložka, pedagožka, sběratelka, tanečnice, autorka
a metodička národopisných pořadů a kurzů – Brno – 1992, 1997
-2002

Mgr. Stanislava Juchelková

inspektorka krajského zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků v Opavě– Opava – 1996, 2000

Prof. PhDr. Pavel Klapil, CSc.

skladatel, folklorista, muzikolog, hudební pedagog, profesor na
Katedře hudební výchovy Pedagogické fakulty Univerzity
Palackého v Olomouci – Olomouc – 1992 - 1999, 2002 - 2006

³⁴ LISICKÁ, H., LUDVÍK, M. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 1990 – 2004.,
NAKLÁDAL, P. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 2005, 2006.,
z rozhovoru autorky s Helenou Lisickou, Tř. Svobody 4, Olomouc, zakladatelka Lidového
roku ve Velké Bystřici, 20.1.2007, autorizováno,
ČOČKOVÁ, O., MRVOVÁ, M. *Záhorské tance*. Přerov: Muzeum Komenského, 2004.

PhDr. Jan Krist

pracovní Ústav lidové kultury ve Strážnici – Strážnice – 1990

PhDr. Jiřina Langhammerová CSc.

ředitelka Národopisného ústavu Národního muzea v Praze, lidový kroj, české písně – Praha – 1992 - 1994

Doc. PhDr. Hana Laudová

etnografka, folkloristka – Praha – 1996, 97

Helena Lisická

spisovatelka, etnografka, folkloristka, scénografka, choreografka – Olomouc – 2003 - 2006

Anna Maděričová

tanečnice, folkloristka, metodička, lektorka, choreografka – Praha - 2005, 06

Mgr. Anna Machytková

folkloristka (lidový kroj) – Olomouc - 1990

Marie Mrvová

sběratelka záhorských písní a tanců, hudebnice a hudební pedagožka – Veselíčko – 1997 - 2006

PhDr. Jaroslav Štika

ředitel Skanzenu v Rožnově pod Radhoštěm, folklorista – Rožnov pod Radhoštěm – 2001 - 2006

PhDr. Miroslav Válka

etnograf, pedagog na Masarykově Univerzitě v Brně – Kroměříž - 1990

Dagmar Valová

vedoucí dětského souboru Olšinka, choreografka – Orlová - 2005

Marie Vysloužilová

bývalá předsedkyně Hanáckého folklorního sdružení, vedoucí souboru Mánes– Prostějov – 1995

Odpovědi vybraných členů lektorského sboru, týkající se významu folklorního festivalu Lidový rok.

PhDr. Jaroslav Štika, Rožnov pod Radhoštěm :

„Folklorní festivaly se stávají součástí prezentace a propagace krajů, obcí a někdy i osobností, stávají se neodmyslitelnou částí jejich identity. Tak je tomu i u Lidového roku ve Velké Bystřici. Zúčastňuji se i jiných festivalů, u nás i v zahraničí, proto se mohu pokusit o srovnání.

Celá řada festivalu sází na oslnivost a pestrost folkloru. Jejich organizátoři pozvou soubory s efektním projevem, soubory z více krajů země i ze zahraničí. Přizvou i profesionálního moderátora, televizi a populární osobnosti. Kromě toho pořádají soutěže, průvody a společné reje na „oživených náměstích a ulicích“, jak tuto aktivitu jmenují. Při takovéto organizaci se už nemůže příliš hledět na původnost a čistotu projevu, ani na originalitu krojů. Tento typ festivalu má svoje místo spíše ve větších městech a také v regionech, kde z původní lidové tradice zbylo jen málo. Z jiných podob festivalů vzpomeňme např. setkání hudebníků, přehlídky krojů anebo účast folklorních souborů na přehlídkách lidového řemesla, na náboženských slavnostech i na slavnostech kulinářských.

Lidový rok se od svého počátku naštěstí hlásí k jinému pojetí. Cíleně navazuje na místní tradici, na vše, co se uchovalo v paměti usedlíků i v literárních a archivních záznamech o obci Velká Bystřice i o okolních hanáckých obcích, včetně Lipenského Záhoří. Vzpomínám na vystoupení hanáckých souborů po druhé světové válce a vybavuje se mi máloco pěkného, ať už šlo o muziku nebo tance, v kterých se nadmíru zdůrazňovala pomalost, rozvážnost a v celém vystoupení duševní prostota a péče o dobré bydlo Hanáků. Skutečností je, že dnešní folklorní festival Lidový rok ukazuje i jinou tvář Hané, i to že místní folklorní soubory patří k těm kvalitnějším v rámci Moravy, že Velká Bystřice a její festival se řadí mezi ty uznávané

a oceňované v rámci naší vlasti, je výsledkem obětavé práce jeho tvůrců i některých příhodných podmínek jako jsou například: navázání spolupráce s odborníky, jakými byli a jsou Prof. Klapil, Prof. Jelínková, paní Mrvová a další. Jakkoli by se mohlo zdát, že existence několika souborů v obci je zbytečná, konkurence je zde namístě a přinesla zdravé soutěžení. Dramaturgie se správně odvíjí od jeho názvu. Je to rok v práci a obyčejích. Většinou jde o rekonstrukci. Zejména mladému návštěvníkovi se skýtá možnost poznat život svých předků, své kořeny. Vystoupení několika moravských a slovenských souborů dává možnost porovnání, obohacuje festival. Bylo prospěšné, že festival bezprostředně souvisel s poutí. Jeho úroveň jde však nahoru a hluk z pouti programy ruší. Je nezbytné vytvořit druhý reprezentativní amfiteátr v zámeckém parku.

Folklorní festival Lidový rok ve Velké Bystřici má velké předpoklady pro další úspěšný rozvoj především díky schopným a obětavým lidem.“

Prof. PhDr. Pavel Klapil, CSc., Olomouc

„Vznik folklorního festivalu Lidový rok ve Velké Bystřici má velký význam jak v oblasti folkloru, ale také v regionální oblasti. Folklor znamená semknutí národa, který se ve Velké Bystřici potýkal s německou okupací a byl to projev upevnění národního myšlení. To bylo jedno hledisko etnograficko-národopisné. Dalším důležitým znakem festivalu je jeho zaměření na venkovské zvyky, které jsou divákům ukazovány v sekundární podobě, jsou omezeny podiem. Moravská hudba má své specifické rysy, středomoravská a jihomoravská obzvláště. Působí to velmi oživujícím dojmem. Lidé tak mohou slyšet písňové formy západní a východní. Barevnost souborů je pro festival potřebná a proto jsem prosazoval, aby se festivalu vždy účastnil alespoň jeden soubor z Čech. Oblíbenost festivalu pozorují i podle obrovského nárůstu návštěvníků. Festival se počtem diváků a kvalitou stává souměřitelnou akcí s jinými významnými festivaly.

Jako pro každou akci konanou v přírodě je pro festival problematická otázka počasí. Pořadatelé musí vždy počítat s mokrou variantou. Dalším problémem festivalu jsou zábavné atrakce a kolotoče umístěné nedaleko podia, které ruší vystoupení souborů.

Folklorní festival Lidový rok mě, jako hudebníka, velmi obohatil také v jiných oblastech, jako jsou lidové kroje, zvykosloví a tance.“

Helena Lisická, Olomouc

„Lidové obyčeje se na Hané obnovovaly po druhé světové válce nečekaně při nejrůznějších příležitostech, oslav osvobození, výročí, dožínkách. V té době se oblékaly hanácké kroje i na poutě, hudební odpoledne, hlavně o svatbách, svěcení kapliček. To bylo v druhé polovině roku 1945 a už další rok se na vesnicích objevují Tři králové, chlapecké vojsko na svatého Blažeje, Ostatke, vynášení smrtky a chození s májkou. O velikonočním týdnu znovu chodili chlapi na klapotku a hrkat. Tatarování přežívalo i za války, nyní se ve větší míře obnovilo lepení a malování kraslic. A toho roku už na mnoha místech se o filipojakubském svátku stavěly velké i menší máje. O svatodušních svátcích, kde malí kluci jezdili na konících z březových proutků, i když tento obyčej považují odborníci za zcestný. Lidové obyčeje v různých obcích ovlivňovali starší pamětníci nebo pořadatelé festivalů, kteří se snaží, aby se tyto zvyky opět zakotvily v místních tradicích. Nejčastěji to byla právě svatba, která upoutala pozornost občanů i zájem mladé generace, která se při této příležitosti mohla představit veřejnosti. Pak tady bývaly straší ženy, které pekly a připravovaly tradiční svatební koláče. V té době se však zapomělo na svatební stromky, které patřily stejně k zvykoslovným svatebním předmětům jako koláče. Svatební stromek přinášel novomanželům štěstí. Tak, jak se nám po druhé světové válce z Hané vytratil svatební stromeček, daleko ve větším počtu se vytrácela úcta k lidovým krojům a tento volný přístup k tradicím nám nečekaně přinesl

pozvolný úpadek lidového kroje už koncem devatenáctého století a v první republice. Starší generace vymírala a mladší mnohé důležité věci zapomněla. Pozvolna se ztrácely písně, tance a hlavně ti zpěváci a tanečníci, kteří by je uměli obnovit. Můžeme hovořit o štěstí, že ještě v padesátých letech na hanáckém Záhoří sbíraly písně a tance Oldřiška Čočková a Marie Mrvová, které na Veselíčku založily Soubor písní a tanců. Přesto dlouho trvalo, než se tyto sběry znovu dostaly k dalším generacím a znovu se uplatnily, tak, že dnes nejenže se tančí záhorské tance a zpívají písně, ale v Olomouci máme muzičku sestavenou z dětí, které tyto písně hrají a zpívají zásluhou profesorky Slovanského gymnázia Zuzany Gregorovičové.

Především Zdenka Jelínková mi byla vzácnou přítelkyní a opravdovou poradkyní, když vznikl v JZD Velké Bystřice lidový soubor a byla podpora pro založení festivalu lidových souborů. Nebylo to tak jednoduché, jak se všechno s odstupem doby zdá. V zákulisí se najednou ozvaly hlasy, proč by taková akce měla být právě ve Velké Bystřici. Je třeba připomenout tehdejší představitele, že nic nebylo zadarmo. Jednání prošla až na Ministerstvo české kultury a Československý svaz družstevních rolníků, který musel tuto společenskou tíhu vzít na sebe. Tak jsme s Lidovým rokem na Hané začínali ve spolupráci s Českým svazem družstevních rolníků, Okresním družstvem rolníků a představiteli JZD a obce Velká Bystřice.

Lidový rok začal v roce 1990 a zatím slouží lidovým souborům dodnes. Byl založen pro soubory na podporu jejich činnosti, hlavně jako vzdělávací pořad. Proto z počátku výběr souborů byl velmi náročný a všem zájemcům se dostávalo zdarma od odborníků různých rad a kontaktů. Bylo třeba hovořit o lidových krojích a jejich současných problémech. Byly zde nejrůznější

názory na hudební styl, tanec a zpěv nebo uvádění lidových obyčejů na jevišti. Za ta léta nám však někteří odborníci odešli a zůstalo jen několik vzácně dobrých, kteří už jsou v dnešních podmínkách přehlasováni naivními přístupy. Mezi soubory se propracovaly poloprofesionální soubory,

které nemají zapotřebí respektovat staré zkušené odborníky. Navíc je dnes zvykem do původních programů lidových folklorních souborů začleňovat zahraniční soubory nejen z Evropy. Tím vyprchala původní snaha na pomoc všem, kteří mají domov na Hané a Moravě a obětavě udržují staré tradice. Lidový rok na Hané tíží také současné kolotoče a hlučná lidová zařízení, které v době festivalových pořadů přitahují děti a mladé lidi víc než samotný pořad připravený k obnovování lidových tradic. Peníze jsou však potřebné a dnešní názor na kulturní dění je velmi posunutý.“

3.1.4 Výstavy

Každým rokem se v rámci přehlídky Lidový rok ve Velké Bystřici pořádá výstava. Do roku 1999 se organizovaly v prostorách ZŠ T.G.Masaryka ve Velké Bystřici. V současné době se využívají k výstavám prostory radnice.

K prvnímu ročníku LR se konala výstava s názvem *Historické fotografie obce*. Byly to fotografie fotografa Leoše Schwarce a jeho otce. Fotografie Dožínek a Masopustu, vzpomínkové fotografie týkající se obce z historie slavností ve Velké Bystřici.

Při druhém ročníku byla výstava na téma *Lidový rok na Hané*. Na této výstavě byly předvedeny předměty, které se používaly k lidovým zvykům za celý rok, od Masopustu až po Vánoce. Tato výstava byla velmi dobře hodnocená etnografy a dalšími odborníky. Výstava se později přestěhovala do muzea v Kroměříži.

Lidovému pečivu se věnovala výstava roku 1992 *Z hanácké kuchyně*. K této výstavě se prováděla rekonstrukce 5ti svatebních koláčů. Na výstavu se peklo velké množství pečiva, perníku, koláčů, které se paní Bronislava Millá učila péct u paní Spáčilové z Nákla. Vyhledávala fotografie, nákresy a jiné dokumenty, jak určité pečivo na zvyk vypadalo.

Vlastivědné muzeum z Olomouce se také podílelo na výstavě *Krása*

hanáckých krojů, která se konala v roce 1993. Muzeum zapůjčilo oděv pro ženy a lidé z Velké Bystřice výstavu doplnili prostíráním, ženskými kroji a šátky.

Rok 1994 byl věnován Velké Bystřici a lidové tradici ve městě. Do výstavy byli zapojeni i občané města, zapůjčili starý nábytek, kolébku, židle, stůl, truhly, staré obrazy, fotografie starých lidí, šaty a další.

Na tom našem Záhoří se jmenovala výstava roku 1995 věnovaná rekonstrukci záhorských krojů. Asi 6 krojů z 50. let bylo od paní Čočkové z Veselíčka a další kroje byly z Velké Bystřice, neboť lidé ve Velké Bystřici chodili příležitostně i v záhorských krojích. Výstava byla doplněna fotografiemi z 50. let 20. století z Veselíčka a fotografiemi před rokem 1929 z Velké Bystřice. Kroje byly přesunuty do Muzea J. A. Komenského v Přerově. Do tohoto roku se výstavy pořádaly v ZŠ ve Velké Bystřici. Z důvodu rekonstrukce školy se výstavy následující dva roky nekonaly.

Další výstava *Stará škola* se konala až v roce 1998 a pořádalo jí Muzeum J. A. Komenského z Přerova.

Hanácké kraslice je název výstavy v roce 1999. Na výstavě se představila se svým uměním Marie Suchomelová a její žáčky. Kraslice se vyznačují charakteristickými hanáckými znaky, jako jsou zdobení slámou, lepení po starém způsobu, barvy kraslic jsou černá, hnědá a červená.

V roce 2001 se výstava konala v přísálí Kulturního domu ve Velké Bystřici. Na výstavě byly vystaveny obrazy pana Jiřího Čady zachycující pohyb folklorních tanečníků, krásu lidového tance a kroje. Do tohoto roku byly kurátorkami výstav paní Lisická a Millá .

Následující tři roky se výstavy nekonaly. V roce 2004 byla dokončena rekonstrukce radnice města Velké Bystřice, ve které byla jedna místnost určena pro výstavy, které organizují členové organizačního štábu. V roce 2004 se dožil 90ti let Leoš Schwarz a tak výstava byla konaná k fotografování jubileu. Návštěvníci mohli shlédnout jeho dokumentární fotografie.

Rok 2005 byl jubilejním rokem pro festival LR, výstava byla spojena

s tímto výročím a také s pořadem Hanácká svatba, který soubor Haná předvedl v témže roce na festivalu ve Strážnici. Výstava se konala pod názvem *Dokumentární fotografie z uplynulých 15ti ročníků festivalu LR a z pořadu Hanácká svatba – laureáta 60, Strážnice 2005.*

V roce 2006 uplynulo 30 let od vzniku folklorního souboru Haná. K tomuto jubileu mohli návštěvníci shlédnout dokumentární fotografie souboru, zobrazující jeho úspěšnou činnost.³⁵

Výstavy konané při festivalu LR:³⁶

rok 1990

Historické fotografie obce

rok 1991

Lidový rok na Hané

rok 1992

Z hanácké kuchyně – lidové pečivo

rok 1993

Krása hanáckých krojů

rok 1994

Velká Bystřice a lidové tradice

rok 1995

Na tom našem Záhoří

rok 1998

Stará škola

³⁵ z rozhovoru autorky s Bronislavou Millou, Bří Mikolášků 635, Velká Bystřice, členka organizačního štábu, 27.10.2006, autorizováno;
z rozhovoru autorky s Helenou Lisickou, Tř. Svobody 4, Olomouc, zakladatelka Lidového roku ve Velké Bystřici, 20.1.2007, autorizováno.

³⁶ LISICKÁ, H., LUDVÍK, M. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 1990 – 2004.,
NAKLÁDAL, P. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 2005, 2006.

rok 1999

Hanácké kraslice

rok 2001

Obrazy – Jiří Čada

rok 2004

Dokumentární fotografie – Leo Schwarz a Velká Bystřice

rok 2005

Dokumentární fotografie z uplynulých 15 ročníků festivalu LR a z pořadu

Hanácká svatba – laureáta 60. Strážnice 2005

rok 2006

30 let folklorního souboru Haná Velká Bystřice

3.1.5 Současnost festivalu

Od roku 1990 se nezměnil jenom původní název Národní přehlídka vesnických folklorních souborů a skupin, ale i organizační štáb, financování festivalu a také návštěvnost. Festivalu se účastní soubory z celé České republiky i soubory ze zahraničí a každoročně lákají velké množství návštěvníků.

Pro každý festival jsou rovněž důležití sponzoři, granty a finanční dotace. O finanční stránku festivalu se stará paní Jarmila Možíšová, členka organizačního štábu festivalu od roku 1990, vedoucí Kulturního střediska ve Velké Bystřici, který je hlavním pořadatelem festivalu LR. Na rozpočtu festivalu se podílí kromě Městského úřadu ve Velké Bystřici i Olomoucký krajský úřad, FOS a nemalou částku festival získává od sponzorů. I název

festivalu se částečně z finančních důvodů změnil na folklorní festival s mezinárodní účastí.

Lidový rok má proti jiným festivalům poměrně nízké finanční náklady také díky velkobystřickým sponzorům, kteří zajišťují pro účastníky i návštěvníky pečivo, květiny, dárkové perníky apod. Vyšší návštěvnosti též pomohlo zrušení vstupného od roku 2004.

Strukturu programu a organizaci festivalu zajišťuje organizační štáb, jehož vedoucí je od roku 2005 Jarmila Možíšová (ekonomika, ubytování, strava, doprava atd.), Ing. Josef Langer a Petr Nakládal (výběr souborů, lektorů, dramaturgie programu a výstav). V závěrečné přípravě se organizační štáb rozšiřuje o zástupce města a dalších společenských organizací ve Velké Bystřici. Podmínkou pro každý soubor, který má zájem vystupovat na festivalu nebo je osloven organizátory, je uvedení lidových zvyků a obyčejů. Organizátoři se snaží divákům předvést co nejširší nabídku souborů z různých regionů, ukázat jim jejich rozmanitost a krásu. Z tohoto důvodu se soubor na festival dostane znovu nejdříve za 3 - 4 roky. Festivalu se účastní i mezinárodní soubory, přijíždějící na festival prostřednictvím FOS nebo na pozvání velkobystřického souboru Haná. Organizátoři zajišťují jejich vystoupení v průběhu festivalu. Mimo festival soubory vystupují v areálu Horizont v Bystrovanech, v Olomouci, na Sv. Kopečku ap. Vystoupení zahraničních souborů přinášejí divákům pohled na lidovou kulturu jiných národů a každoročně patří k nejočekávanějším programům festivalu.

Součástí organizace festivalu je zajištění ubytování souborů a lektorů, jejich stravování. Ubytovaní z velké části poskytují koleje Univerzity Palackého v Olomouci, hotel Zámek, penziony či tělocvična ZŠ. Stravu zajišťuje školní jídelna Masarykovy školy ve Velké Bystřici.

S nárůstem diváků a pro zajištění lepších podmínek pro účinkující se ukázalo nezbytné zvýšit pódium, které bylo původně příliš nízké. Od roku 2005 je pódium zvýšeno a také zastřešeno. Náhradním prostorem v případě

nepříznivého počasí jsou prostory v kulturním domě. Festival se koná v prostorách před hotelem Zámek, v budoucnu by se představení mohla odehrávat v amfiteátru v zahradě u zámku. K uskutečnění jsou potřebné finanční dotace a granty.

Program sobotního večera naplňovala dříve lidová veselice, na které se střídaly dospělé soubory s krátkými výstupy. Program doplňovala hudební skupina. V současné době není večer pouze folklorní záležitostí (krátká vystoupení souborů), ale zábavou, na které účinkuje dechová hudba Bystřičanka, vystupují kejklíři, skupiny historického šermu, používá se velkoplošná projekce apod. Na závěr programu se koná ohňostroj.

Každý ročník festivalu se dokumentuje fotografiemi a natáčí se na videozáznam. Dokumenty jsou uschované v archivu Kulturního střediska ve Velké Bystřici. Po skončení festivalu pořadatelé zpracují hodnocení festivalu po stránce odborné, vyhotoví ekonomické vyúčtování a začnou připravovat další ročník.³⁷

3.2 Dramaturgie Lidového roku

3.2.1 Struktura programu

První ročník v roce 1990 byl rozvržen do tří dnů. Od roku 1991 se festival odehrává jen ve dvou víkendových dnech. První den, v sobotu odpoledne, se představují dětské folklorní soubory. Večer probíhá pod tradičním názvem „V dobrém zme se zešli“, lidová veselice s ukázkami volného programu dospělých souborů. Druhý den, v neděli dopoledne se na zámeckém náměstí prezentují folklorní soubory dospělých. Závěrečný odpolední program se koná pod názvem „Debe decke tak belo“ jako festivalový galaprogram úspěšných vystoupení zúčastněných souborů.

³⁷ z rozhovoru autorky s Jarmilou Možíšovou, Velká Bystřice, 19.1.2007, autorizováno.

Programy dětských i dospělých souborů jsou rozděleny do dvou částí. První část zahrnuje výroční obyčeje a druhá část jevištní programy. Tato struktura byla stejná, jak pro dětské soubory, tak pro soubory dospělých do roku 2001. Od následujícího ročníku 2002 jsou výroční obyčeje a jevištní programy uváděny společně v jednom programovém bloku dětských, resp. dospělých souborů.³⁸

3.2.2 Výroční obyčeje a zvyky

Výroční obyčeje ukazují návštěvníkům, jak se v minulosti žilo na venkově. Jsou zakomponované do programu tak, aby následovaly po sobě v posloupnosti, jak se odehrávají v průběhu roku. Soubory představují návštěvníkům lidové zvyky, tradice a obyčeje svého kraje či regionu. Zvykosloví a výroční obyčeje obohacovaly život dětí a dospělých během celého roku. Odráží se v nich myšlení starších generací, jejich vztah k přírodě, k práci a k životu. Délka předvádění jednotlivých zvyků a obyčejů bývá v rozmezí pěti až deseti minut. V lidovém roce představuje jaro přípravu, léto střed roční časomíry, podzim těžbu a zima spánek.³⁹ Svým původem sahají lidové zvyky až do pradávnej minulosti. Proto je důležité se jimi zabývat i v současnosti, aby neupadly v zapomnění.

³⁸ LISICKÁ, H., LUDVÍK, M. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 1990 – 2004., NAKLÁDAL, P. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 2005, 2006.

³⁹ LANGHAMEROVÁ, J. *Lidové zvyky, výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny, 2004, s. 6 – 9.

Zvykoslovný kalendář rozdělený podle ročních období:⁴⁰

Jaro:

Vynášení smrtky

Honění Jidáše

Půst

- 1. neděle postní - černá nebo pučálka
- 2. neděle postní – prazná
- 3. neděle postní – kýchavá nebo liščí
- 4. neděle postní – družebná
- 5. neděle postní – smrtná
- 6. neděle postní – květná

Velikonoce

- Ostatky
- Pašijový týden – Svatý týden
 - Škaredá, popeleční středa
 - Zelený čtvrtek
 - Velký pátek
 - Bílá sobota
 - Boží hod velikonoční
 - Pondělí velikonoční

Máje

- pálení čarodějnic
- stavění májů
- Filipojakubská noc
- Sv. Florián

Léto:

Letnice

⁴⁰ LANGHAMEROVÁ, J. *Lidové zvyky, výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny, 2004.,

PACHTOVÁ, M. *Hanáckým dětem- díl druhý- Dětský rok-zvykosloví a výroční obyčeje*. Prostějov: Okresní kulturní středisko, 1987.,

VELEBNÁ, E., MAYER, K. *Lidové zvyky a obyčeje v křesťanském roce*. Úvaly u Prahy: Albra, 1996.,

VYHLÍDAL, J. *Rok na Hané*. Olomouc, 1906.,

ZÍBRT, Č. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Praha, 1950.

- Svatodušní svátky
- Svatojánská noc
- Honění krále
- Královničky
- Otvírání studánek
- Boží tělo
- Sv. Jan Křtitel
- Sv. Petr a Pavel
- senoseč
- doba žní
- Dožínky, obžínky, dožatá
- Posvícení
- čas hodů

Podzim:

Dušičky

Sv. Martin

Sv. Ondřej

drhnutí peří

Zima:

Advent

Sv. Barbora

Sv. Mikuláš

Sv. Lucie

Štědrý den

Sv. Štěpán

přástky

Nový rok

Tři králové

Masopust
Sv. Blažej
Sv. Dorota
Sv. Matěj
Sv. Řehoř

Přehled lidových zvyků, které byly předvedeny v jednotlivých ročnících LR⁴¹

Dětské soubory:

21.-23. září 1990

Chodí králka, chodí král- Králenky, *Po žních* - Klásek, *U našeho vinohrádku* - Jatelinka, *Hře, slonečko, hře* - Krušpánek, *Přadte, přadte, předulenke* - Slaměnky, *Vynášení Mařeny* - Lhoťánek, *Chození s jedlečkó* - Slaměnky, *Vozíme krála* - Krušpánek, *Králenke dó k vám* - Králenky

21.-22 září 1990

informace o programu nejsou dostupné

19.-20. září 1992

Vynášení Mařeny – Malá Rusava, *Obchůzka a Mařenou* - Vínek, *Chození s jedlečko* - Slaměnky, *Pod májkem* – Malá Rusava, *Koledování na Květnó nedělo* – Malá Hanačka, *Královničky* - Prácheňáček, *Vozíme krála* - Krušpánek, *Koledníci ož k vám dó* - Moraváček

18.-19. září 1993

Vrby se nám zelenají, *Vynášení Mařeny* - Tanečnica, *Obchůzka s lítem* - Lučinka, *Královničky* - Mánes, *Obchůzka s královnó* - Slaměnky

⁴¹ LISICKÁ, H., LUDVÍK, M. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 1990 – 2004., NAKLÁDAL, P. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 2005, 2006.

17.-18. září 1994

Vynášení Mařeny - Soláněk, *Vítání jara*, *Smrtky* - Šípek, *Chození s jedličkou* - Slaměnky, *Záhorské královničky* - Maleníček, *Královničky a honění krále* - Cholinka, *Hélo, hélo, Heličko* - Slaměnky, *Vánoce* - Maryjánek

9. – 10. září 1995

Vánoční koledování - Krušpánek, *Jarní zvyky z Českého Horácký* - Škubánek, *Jarní zvyky zpod Radhoště* - Sedmikvítek, *Královničky* - Slaměnky, *Jablíčko* - Maleníček, *Vaření trnek*, *Vařím trnku*, *Helenko* - Litavánek

14.-15. září 1996

Vítání jara - Krušpánek, *Obchůzka s královnou*, *Královničky* - Slaměnky

20.-21. září 1997

Otvírání studánek - Slaměnky, *Vítání dětí* – Groš a Grešle, *Svatojánské čarování* - Krušpánek, *Masopust* - Barunky, *Přástky a obchůzka s Lucií*, *Posvícení* - Lučinka

19.-20. září 1998

Smrtolenko milá - Kamínek, *Chození s králkó a otvírání studánky* - Slaměnky, *Čarování s bylinkami* - Krušpánek, *Květinková slavnost* - Kamínek, *Dětské hody* - Břeclavánek, *Toč se kolo od začátku* - Slaměnky

18.-19. září 1999

Vynášení Mařeny - Sedmikvítek, *Klapotka* – Malý Záhoran, *Svatý Jiří jede k nám* - Krušpánek, *Otvírání studánky*, *Králenky* - Slaměnky, *Svatojánská noc*, *Řehořské hry* - Vysočánek, *Zápas o kosírek* - Pálavánek

16.- 17. září 2000

Vynášení Mařeny a Mařáka - Úsměv, *Obchůzka s jedličkou* - Slaměnky, *Májík* - Úsměv, *Hra na svajbu* - Slaměnky, *Na svatého Jiří* - Krušpánek, *Královničky ze Stařechovic* - Mánes, *Přástky* – Malá Lipta, *Mikulášský průvod* - Lučinka

15.-16. září 2001

Aj, Hanačko, Hanačko - Slaměnky, Vynášení smrti a šlaháčka - Kyjovánek, Chození s májíčkem - Malá Ondřejnica, V tym fojtovym dvoře, Vitej, Viosno - Olšinka

14.-15. září 2002

Na vánoce na ty hody - Kamejka, Koledy z Lašska - Gruník, Otvírání studánek, Na kamenný most - Slaměnky, Konopí a plátno - Vsačánek, Hra na Heličku - Slaměnky

6. - 7. září 2003

Bela stodýnka róbená - Slaměnky, Mařena a Květná neděla - Děcka z Kunovic, Přinese my majiček - Soubor H.Salichové, Královničky z Ořechoviček - Pištělákův soubor, Toč se konec od začátku - Slaměnky, Pečeme vdolke - Krušpánek

4. - 5. září 2004

Sv. Jiří - Krušpánek, Zelené šturtek - Klásek, Žně - Rosenka, Přástky - Malá Lipta

3.-4. září 2005

Ostatky - Děcka ze Skoronic, Vynášení Mařeny - Četynka, Svatý Jiří - Krušpánek, Jízda králů - Vlčnovjánek, O Dorotě - Vizovjánek, O Kateřině - Kanafaska, Štědrá večere, Sv. Blažej - Vizovjánek, Na staré mlatevně - Děcka ze Skoronic

2.-3. září 2006

O Kateřině - Kanafaska, Štědrý je den - Malá Vonica, Kravarečka, Vynášení Mařeny - Úsměv, Rok - Malá Vonica, Hody na Podluží - Břeclavánek

Soubory dospělé:

21.-23. září 1990

Maškare dó, Klibny, Lucky - Haná, *Svajba* - Klas, *Fašank* - Vonica, *Vynášení Mařeny* - Lhořánek, *Služebný chlebíček* - Ondřejnica, *Bude vojna, bude* - Kovářovan, *Regruti* - Haná, *Asenda* - Vonica, *Hody* - Včelaran

21.-22. září 1991

informace o programu nejsou dostupné

19.-20. září 1992

Mikuláši - Mionší, *Masopust držíme* - Jaro, *Dožatá* - Hanák

18.-19. září 1993

Masopust - Velen, *Fašank* - Lúčka, *Hodová* - Rožínka, *Glajchová* - Bejatka, *Regruti* - Mánes

17.-18. září 1994

Tři krále, Svatá Dorota, Pastuši - Kašava, *Zaplétání máje* - Pramínek, *Dubňaské hody* - Dúbrava, *Hutiská dožatá a domlácaná* - Valašská skupina

9.-10. září 1995

Prosívání šátků na Sv. Ondřeje - Haná, *Selské námluvy* - Vysočan, *Svatba* - Omičan, *Fašank* - Javorina, *Rekruti* - Bajdyš, *Dožínky* - Omičan

14.-15. září 1996

Prosívání šátků na Sv. Ondřeje - Haná, *Kácení mája na Rusavě* - Rusavjan, *Ovečky* - Lipta, *Hode* - Olešnica

20.-21. září 1997

Čepení nevěsty - Haná, *Masopust* - Podjavořičan, *Fašank* - Břeclavan, *Žatevní a žnové písně, robotné tance* - Soláň, *Horácká kola* - Podjavořičan, *Vaření trnek* - Haná, *Hody* - Břeclavan

19.-20. září 1998

Zpívání u jesliček - Haná, *Helekačky* - Karlovjanky, *Čepení nevěsty a tanec bioly* - Slezan, *Masopust* - Kohoutek, *Vinobraní* - Pálava, *Kozimberské posvícení* - Strážišťan, *Chození po službě* - Lipina, *Hečené a předávání dožínkového věnce* - Karlovjanky, *Zpívání na pivo* - Kohoutek

18.-19. září 1999

Na kvačku, na len – Tetke a stréci, *Masopustní maškary* - Kořeňák, *Horácká svatba* - Vysocan, *Kácení máje* - Troják, *Dožínky* - Kořeňák, *Hody byly, hody bodó* - Křenovák

16.-17. září 2000

Svatební hostina, svíca u ženicha – Lůčka, *Starodávny* – Lipta, *Ondřejova koleda* - Maleníček

15.-16. září 2001

Vynášení Mařeny - Rusava, *Líšeňské dožínky* - Líšňáci, *Měchové* - Ovčák, *Regrúti* - Líšňáci, *Kozimberské posvícení* – Stražišťan, *Hanácká cófavá* – Tetke a stréci, *Na Štěpána néni pána* – Mladá Haná

14.-15. září 2002

Jarní svíta - Hlubina, *Šmigrust* – Mladá Haná, *Máje* - Písečan, *Prodávání peřin-svatba* - Haná, *Valašský fašaňk* - Jasénka

6.-7. září 2003

Prástky - Radovan, *Šmigrust* – Mladá Haná, *Máje* - Studánka, *Vítání jara*, *Bystrá voda*, *Jazero* – Soubor H. Salichové

4.-5. září 2004

Charvátská svatba - Pálava, *Čepení nevěsty* - Slezan, *Kácení máje* - Rusavjan, *Filipojakubská noc* - Jiskra

3.-4. září 2005

Na švjuntego Jana - Olšina, *Hanácká svajba-odprošování* – Sdružení Rovina,
Hody z Lutoniny - Portáš

2.-3. září 2006

Před Vánoce, na ten tejden - Jizera, *Přástky* - Důbrava, *Šmigrust* - Radhošť,
Filipojakubská noc, Dožínky - Jizera , *Rekrútské* - Vonica

3.2.3 Jevištní program

Jevištní programy obsahují lidové zvyky, příběhy z každodenního života nebo vymyšlený příběh, který má děj. Tance, zpěvy, říkadla a hry choreograficky a dramaturgicky stylizované pro jevištní provedení. Délka trvání jevištního programu je obvykle třicet minut.

Dětské taneční hry, rytmicko-taneční projevy dětí, říkadla a popěvky, tvoří významnou část tanečního projevu dětí. Taneční hry a říkadla jsou velmi oblíbené u dětí, patří k nejpočetnějším a nejužívanějším projevům dětského folklóru. Prostřednictvím tanečního pohybu a mluveného slova se rozvíjí u dětí zájem o zvukovou stránku lidského slova a přirozená tanečnost. Hra totiž v jejich výchově hraje velkou roli, pomocí ní se tvoří dětská bytost, je zdrojem základních poznatků o životě, tříbí charakterové rysy, učí a rozvíjí logické myšlení, vede dítě k rozlišování zla a dobra, probouzí jeho představivost, fantazii a přibližuje mu i oblast umění.⁴² Už od dob Komenského byla hra hodnocena z několika hledisek: hledisko etické a pedagogické (pro hodnoty výchovné a mravní), hledisko zdravotní a tělovýchovné (jako významný činitel v pohybové zdravotní výchově), hledisko etnograficko-folkloristické (součást lidové a sociální kultury), hledisko esteticko-výchovné a estetické (pro kvality umělecké) a hledisko národní výchovy.⁴³ Hry, říkadla a tance se opírají o konkrétní motivaci,

⁴² MÁTLOVÁ-UHROVÁ, L. *Taneční hry dětí na Hané*. Ostrava: Krajské kulturní středisko, 1985.

⁴³ JELÍNKOVÁ, Z. *Dětské taneční hry z Valašska*. Moravské tiskárny.

námět a zážitek, který je spojen s životem lidí. Za zpěvu, pohybu a posuňky napodobují účinkující domácí tlučení máku ve stupě, práce na poli, zaplétání plotu, navíjení nití do klubička atd. V dnešní době je řada lidových her a říkadla zapomenuta a proto je záslužná práce souborů, které obnovují tyto lidové hry, říkadla a zvyky ve svých programech.⁴⁴

Vedoucí folklorních souborů mohou čerpat podněty z četných děl spisovatelů a sběratelů lidových písní, tanců, her a zvyků, například K. J. Erbena, F. Sušila, F. Bartoše, L. Janáčka, J. Kollára, E. Pecky, J. Kadavého, J. P. Martinovského, L. Kuby, J. Maláta, V. B. Nebeského, L. Máhrlové-Uhrové, M. Pachtové, Z. Jelínkové, M. Mrvové, O. Čočkové, P. Klapila, A. Václavíka, M. Válka, J. Vyhlídala, A. Dohnala a dalších.

Přehled jevištních programů, které byly předvedeny v jednotlivých ročnících LR⁴⁵

Dětské soubory: hry

21.-23.září1990

informace o programu nejsou dostupné

21.-22. září1991

informace o programu nejsou dostupné

19.-20. září 1992

Jaro - Krušpánek, *Tři jarní hry* - Slaměnky, *Na louce* – Malá Rusava, *Luňáček*, *Vojáci* – Malá Hanačka, *Kalamajka*, *Chůdy* - Prácheňáček

18.-19. září 1993

Hra na Heličko - Slaměnky, *Skákala bába* - Lučinka

⁴⁴ PACHTOVÁ, M. *Hanáckým dětem-část třetí Hry*. Prostějov: Kulturní dům DUHA, FOS, Hudební vydavatelství KNEIFL, 1995.

⁴⁵ LISICKÁ, H., LUDVÍK, M. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 1990 – 2004., NAKLÁDAL, P. *Lidový rok*. Velká Bystřice, 2005, 2006.

17.-18. září 1994

Májová louka - Šípek, *Tance a hry na pasínku* - Soláněk, *Na mamičku a tatičku* - Maryjánek, *Komáři svajba* - Krušpánek

9.-10. září 1995

Hra na Heličku - Slaměnky, *Hra na řemesla* - Maleniček, *Na břehu* - Škubánek, *Komáři svajba* - Krušpánek

14.-15. září 1996

Jarní hry na louce - Olešnička, *Na Elišku* - Handrláček, *Na pastvě, Škádličky a hry* - Děvuchy a děcka

20.-21. září 1997

Na království - Barunka, *Pasačka* - Slaměnky, *Slepičky* - Lučinka, *Ovečky* - Krušpánek, *Borůvky* - Groš a Grešle, *Paste se, ovečky* - Lučinka

19.-20. září 1998

Na pastvě - Kuřátka, *Hra na ptáčky a na zvířátka* - Ždaničánek, *Ovečky* - Krušpánek

18.-19. září 1999

Pečení chleba - Malý Záhoran, *Hastrman* - Sedmikvítek, *Kouzlo hraček* - Vysočánek, *Jede selka do mléna* - Slaměnky

16.-17. září 2000

Řemesla - Úsměv, *Paste se, ovečky* - Krušpánek, *Na pasínku* - Soláněk, *Pasačky* - Slaměnky

15.-16. září 2001

Na konopí, *Hrajeme si* - Krušpánek, *Na pastvě* - Vsačánek, *Na vyzyzach* - Olšinka, *Pečeme vdolke* - Krušpánek

14.-15. září 2002

Pastýřské hry a zábavy - Lipka, *Na pasinku* - Grunik, *Na dvorku* - Kamejka, *Řemesla*, *Vdovec* - Vsačánek, *Komáří svajba* - Krušpánek

6.-7. září 2003

Děti na pastvě a halekačky - Valášek

4.-5. září 2004

Žaby - Ostravička, *Husičky* - Krušpánek, *V tem našem mléně* - Čekanka

3.-4. září 2005

Pastevci a husopasky - Jitřenka, *Na Jarmarku* – Děcka ze Skoronic , *Na hornácků notu* - Veličánek

2.-3. září 2006

Na trávo aneb hrabe marš - Kanafaska, *Děcka, poče se zahrač* - Úsměv

Dětské soubory: písně a tance

21.-23. září 1990

Dú, valaši, dú - Valášek, *Dybych já měl koně* - Lhoťánek

21.-22.září 1991

informace o programu nejsou dostupné

19.-20. září 1992

Písně z Hané – Malá Hanačka, *Štajdyše a písně z Prácheňska* - Prácheňáček, *Vítání jara* - Vinek, *V Zábřeze na Rynku* - Moraváček, *Do Zvole je cesta* - Moraváček

18.-19. září 1993

Čí je děvče – Borověnka, *Suknička pro Kačenku* - Mánes, *O rebníka, o potoka* - Slaměnky, *Valašské tance* - Tanečnica, *Ptačí tance* - Lučinka, *Aj, za našó rájó* - Mánes

17.-18. září 1994

Vonička zpod Solance – Vilma Volková, *V Lipníku včil jarmark bude*, *Něčická dědina* - Maleníček, *O rebnika, o potoka* - Slaměny, *Hanácké tance plesková, lóhavá, rédovák a rédovačka* – Velká Cholinka, *Horácká kola* - Šípek, *Řemeslnické tance z Valašska* - Solánek

9.-10. září 1995

Písničky ze mléna – Malý Mánes, *Ej, ovce, moje ovce* - Sedmikvítek, *Skoč panenka do kola* - Maleníček, *Bode zema, bode mráz* - Krušpánek, *Vím já o studánce* - Škubánek, *O rebnika, o potoka* - Slaměny, *Červené šáteček* – Malý Mánes, *Ševcovský tanec* - Litavánek

14.-15. září 1996

Vítání jara - Krušpánek, *Na tom našem dvoře* - Handrláček, *Tančíme a zpíváme* - Slaměny, *Bode zema, bode mráz* – Krušpánek, *Krušnohorské kolíbačky* - Krušnohor

20.-21. září 1997

Bode zema, bode mráz - Krušpánek, *Písně z Hřčavy* – Malí Jackové, *Veselksi panenki* - Slaměny, *Z malované truhly* - Vonička, *Na návsí* – Groš a Grešle, *U muziky* - Barunka, *Tance z Těšínska, Tance z Hřčavy* – Malí Jackové

19.-20. září 1998

Jaro na vsi - Kuřátka, *Támhle je lúka široká* - Sluníčko, *Zahradník* - Krušpánek, *U sedláka dobře slúžit* - Břeclavánek, *Veselksi panenki* - Slaměny, *Tam vod nás* - Kuřátka, *U Rokycan černý les* - Sluníčko, *Tance ze Ždánicka* - Ždáníčánek, *Tance ze Žďárska* - Kamínek, *Řemeslnické tance* - Břeclavánek

18.-19. září 1999

Kolibé, kolibé, Kubičku – Malý Záhoran, *Zahradník* - Krušpánek, *Gnala Hanka krovky* - Slezánek, *Naše děti na placi u Dyje* - Pálavánek, *Jo je džoucha z Kocobyndza* - Slezánek, *Mezi juhasama a joháskama* - Pálavánek, *Rómské*

písně a tance - Čirikle, Tance z Trojanovic - Sedmikvítek, Tance a písně z Liptova - Pramienok

16.-17. září 2000

Jarmark - Lučinka, Trh - Malá Lipta, Vřetenko - Úsměv, Tyrol - Mánes, Valašská štvrtka, Po valašsky od země - Soláněk, Tetka, kde dete - Krušpánek, Kominické tance - Lučinka, Valašské tance - Malá Lipta

15.-16. září 2001

Těšiňok, Šaroš - Olšinka, Neprš, neprš, dyščo - Slaměnky, Probouzení, Berušky, Vojáci - Kyjovánek

14.-15. září 2002

Gde je ta Hanačka - Krušpánek, Pastýřské písně - Lipka, Výlet - Grunik, Návrat pastýřů - Lipka

6.-7. září 2003

Kdes, kukačko, kde si byla - Valášek, Kač, kač Kačena - Děcka z Kunovic, Vřetenko, Zahradník - Soubor H. Salichové, Malé velké prádlo - Děcka z Kunovic, Čertovské dovádění - Krušpánek, Horácké písně a tance - Bystřinka, Písně a kola z Brněnska - Pištělákův soubor, Jede selka do mléna - Slaměnky

4.-5. září 2004

Motovidlo - Jiskřička, Jarní obrázky - Ostravička, Trnky - Malá Lipta, Sena - Klásek, Kominiček - Jiskřička, Kalamajka - Kanafaska, Zpěváčci, Kozy - Ostravička, Chodsko - Jiskřička, Písně a tance z Moravského Slovácka - Rosenka

3.-4. září 2005

Okolo mlýna - Veličánek, Myška chodi toze tiše - Čekanka, Do školy - Vlčnovjánek, Kalamajka - Kanafaska, Hósátka - Krušpánek, Vlčnovské

sedlácké - Vlčnovjánek, Tanec o vrkoč, Mlynářské - Jitřenka, Figurální tance - Četynka

2.-3. září 2006

Na Vánoce dlouhý noce - Jizerka, Bělení prádla - Krušpánek, Žala jatelinku - Malá Vonica, Uspávanky - Jizerka, Pec nám spadla - Čekanka, Tanec o vajco - Úsměv, Stoličky - Břeclavánek, Hřej, sluníčko, hřej! - Jizerka, Řemeslnické tance - Břeclavánek, Žala jatelinku - Malá Vonica

Soubory dospělé: jevištní program: tance a písně

21.-23. září 1990

informace o programu nejsou dostupné

21.-22. září 1991

informace o programu nejsou dostupné

19.-20. září 1992

Za Jablunkovem - Mionší, Mistřín, Dožatá - Hanák

18.-19. září 1993

Čepení nevěsty - Bejatka, Valašské ogarské pastevecké hry a dívčí tance, Zbojnické tance - Lipta, Jarní motivy ze Slovácka - Lůčka, Senoseč - Rožínka, V hospodě - Velen, V Prostějově na renko - Mánes

17.-18. září 1994

Po hanácké sobě dopnem - Mánes, U muziky za Záhoří - Haná, Beranovské tance - Pramínek, Dubňanské tance - Důbrava, O práci, lásce a radosti - Kašava

9.-10. září 1995

Rusava ve zpěvu a tanci - Rusavjan, Písně a tance ze Zubří a Rožnovska - Beskyd

14.-15. září 1996

O nás na Hané - Hanačka, *Hanácké písně a tance* – Tetke a stréci, *Hode* - Olešnica, *Není trnka, jako trnka* - Haná, *Obrázek z Chodska* - Krušnohor, *Rusava ve zpěvu a tanci* - Rusavjan, *Valašské tance, Ovečky* - Lipta

20.-21. září 1997

Hej, do kola – Tetke a stréci, *Na bystrzickim jarmarku* - Bystrzyca, *U muziky* - Hadař

19.-20. září 1998

O mozeke – Tetke a stréci, *Sedlcké z Těmic a Písku* - Lipina, *Kopecke hodine* - Haná, *Chorvatské tance* - Pálava, *Tance z Pacovska* - Strážišťan

18.-19. září 1999

Jarní suita - Sedmikvítek, *Čarování* - Haná, *Ponocný* - Dykyta, *Tance z Drysic* - Křenovák, *Řemeslnické tance z Valašska* – Troják, *Tance z hanáckého Záhoří* – Tetke a stréci

16.-17. září 2000

Záhoří v tanci a zpěvu - Maleníček, *Čarování* - Haná, *Řemeslnické tance* – Lipta, *Šefci* – Mladá Haná, *Po hanácké sobě dopnem* - Mánes, *Verbuňky, Sedlácké odzemky* - Lipovjan, *Tance regrutů*- Lúčka

15.-16. září 2001

Staré hanácké tance - Haná, *Tance z Rusavy a okolí* - Rusava, *Pod Polanku na roli* - Ovčák, *Pacovské písně a tance* - Stražišťan, *Borověnka borová* – Tetke a stréci, *Záhorské tance* – Mladá Haná, *Líšeňské dožínke* - Lišňáci

14.-15. září 2002

Veselsko-dolňácké tance - Radošov

6.-7. září 2003

Beskyde, Beskyde - Polajka, *U muziky* – Soubor H. Salichová, *Moravská beseda* - Haná, *Hosaři* – Mladá Haná, *Tance a písně z Valašska* - Tanečnica, *Lidové tance z Horácka* - Studánka, *Na Zálesí v hospodě* - Radovan

4.-5. září 2004

Řemeslnické tance - Haná, *Točené z Rusavy* - Rusavjan, *Vrtěné z Kopanic* - Pálava, *Tance z Těšínska* – Slezan, *Na dílech u honců* - Jiskra, *Rozhazovačky, Popod ruku* - Polana

3.-4. září 2005

Já jsem tkadlec od Kyšperka - Jaro, *Hrdá je družina* - Vlčnovjan, *Písně a tance z Podorlicka* - Jaro, *Goral* - Dunajec, *U havířské muziky* - Olšina, *Mašínový* - Portáš, *Vlčnovské sedlcké* -Vlčnovjan, *Chlapecké pastevecké hry* - Dunajec, *Šefci* – Mladá Haná

2.-3. září 2006

Podšable - Vonica, *Tance ze Záhoří* - Haná, *Na lúce* - Důbrava

3.3 Soubory

Jak uvádí František Synek⁴⁶, bylo v 90. letech 20. století v jihomoravském kraji 496 dětských a dospělých folklorních kolektivů, v severomoravském kraji 136 dětských a dospělých folklorních kolektivů. V Čechách bylo 203 dětských a dospělých folklorních kolektivů, tedy zhruba o 400 souborů méně než na Moravě a Slezsku.

Cílem paní Lisické bylo, aby se na festivalu především předvedly kvalitní soubory, které mohou nabídnout a předvést krásu folkloru, zvyků, tanců a lidových písní. Chtěla ukázat kvalitu souborů, diváky seznámit se zvyky a obyčejí v původní podobě. LR se zúčastňovaly vesnické soubory,

⁴⁶ SYNEK, F., HOLUBÍKOVÁ, M. *Katalog folklorních kolektivů České republiky*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1991, s.143.

kteře ve svých programech zachovávaly původní formu zvyků. Bohužel v prvních letech nebyla přehledka pro řadu souborů atraktivní, ale s odstupem času se na LR hlásilo stále více souborů. Tím, že se zvyky v programu nesmějí opakovat, jsou soubory nuceny neustále pracovat, připravovat každý rok nové zvyky. Vzdělávání a rozvíjení souborů je také jeden z hlavních záměrů přehlídky.

V souboru je důležitá práce dramaturga a choreografa, který vystoupení zpracuje tak, aby výstup byl pro diváky zábavný, vtipný a vypovídal o určitém kraji či regionu. Součástí práce vedoucích, dramaturgů a choreografů je i obecná znalost historie a podoby lidového kroje, lidové písně a lidového tance.⁴⁷

3.3.1 Folklorní soubory ve Velké Bystřici

Haná⁴⁸

Soubor pro dospělé vznikl na podnět pěti párů. Ve Velké Bystřici žádný taneční soubor neexistoval a tak se za vedení Anny Schwarzové, která vedla soubor do roku 1978, začaly páry v roce 1975 učit první tance. Vznik souboru měl ve Velké Bystřici vhodné dispozice, protože od roku 1953 do roku 1975 se ve městě konaly dožínky a paní Schwarzová, bývalá učitelka na ZŠ ve Velké Bystřici, sepsala scénář k předvedení hanácké svatby. Měla také zkušenosti s nácvikem hanáckých tanců. V tomto roce soubor předvedl Hanáckou svatbu u příležitosti oslav 700 let od založení Velké Bystřice. V roce 1976 se k souboru přidal profesionální choreograf MVDr. Alois Běhal, který byl také vedoucím souboru Haná v Přerově. Později se o nácvik tanců a choreografii staral Aleš Polzer. V 6ti párech takto účinkovali do roku 1983 a do stejného roku bylo zřizovatelem souboru JZD Podlesí Velká Bystřice. Soubor vedl od roku 1978 do roku 1984 po taneční stránce Aleš Polzer, Ing.

⁴⁷ z rozhovoru autorky s Helenou Lisickou, Tř. Svobody 4, Olomouc, zakladatelka Lidového roku ve Velké Bystřici, 20.1.2007, autorizováno.

⁴⁸ vznik souboru byl posunut z roku 1975 na rok 1976, kdy už soubor působil v početnější podobě

Josef Langer zařizoval organizační záležitosti a Bronislava Millá se starala o zázemí souboru, ekonomiku a kroje. Po roce 1983 se zřizovatelem souboru stalo JZD Chválkovice a JZD Velká Bystřice. Tento rok byl pro soubor velmi významný, neboť s ním začali spolupracovat další odborníci, jako je PhDr. Jaromír Borovička, který učil členy základům zpěvu, Jiří Čada, choreograf, herec a zpěvák Moravského divadla v Olomouci a spisovatelka Helena Lisická. Soubor se zlepšil po stránce pěvecké a taneční. Od roku 1984 do roku 1988 vedla soubor Helena Lisická. V historii souboru je také důležité zmínit další osobnosti, jako je PhDr. Zdeněk Grasse, hudebník, který aranžoval některá pásma, Prof. PhDr. Pavel Klapil, CSc., profesor na Katedře hudební výchovy PdF UP v Olomouci, který souboru přiblížil teorii lidových písní a Zdenka Jelínková, etnografka muzea ve Strážnici. Zejména práce Jiřího Čady je pro soubor velmi významná. Svými nápady, znalostmi lidových tanců, vedením nácviku a profesionálním přístupem je přínosem pro soubor již téměř 20 let.

V roce 1986 na MFF ve Strážnici soubor předvedl tance a písně z opomíjeného a téměř zapomenutého regionu Lipenského Záhoří. Po roce 1989 se soubor stal samostatným subjektem a od tohoto roku jej vede Ing. Josef Langer.

Důležitou součástí souboru je „muzika“. Prvním muzikantem byl harmonikář Jan Malíček, po něm převzal vedení hudebník František Hilšer. Významné období byly roky 1990 a 1991, kdy doprovázeli vystoupení souboru hudebníci Zuzana a Lubomír Loutocký s primášem Martinem Ondráškem a kdy soubor procházel kvalitativním vzrůstem. Následným vedoucím muziky od roku 1992 až do roku 1997 byla Marcela Heřmanová. Od roku 1998 soubor doprovázela muzika pod vedením Ing. Jaromila Přídala. Od roku 2000 je vedoucím muziky Haná Ing. Zbyněk Žůrek, primášem Mgr. Zuzana Gregorovičová. Současné obsazení muziky jsou troje 1. housle a primáš, dvoje 2. housle, dvě violové kontry a basa. Občas se 5 houslí rozdělí na 3 hlasy nebo se s muzikou Haná sloučí Záhorská muzika a muzika Strunky. Muzika Haná vydala CD *Debe decke tak belo* (2001) a *Vánoční bela zema veleká* (2003).

Soubor s 25ti členy se zabývá především folklorním materiálem z oblasti centrální Hané a Lipenského Záhoří. Tance, písně a lidové zvyky předvádí v podobě jevištních pásem, samostatných tanečních, písňových a hudebních čísel. V prvních letech měl na repertoáru jednotlivé tance, které byly postupně spojovány písněmi do ucelených pásem. Ve spolupráci s choreografem Jiřím Čadou zpracoval soubor Haná několik úspěšných scénických bloků: *Maškare dó*, *Dožatá*, *Regruti*, *Zabijačka*, *Ševci*, *Čarování*, *Bába zlá*, *Řemesla*. Z podnětu Zdenky Jelínkové byla navázána spolupráce s bývalými vedoucími záhorského souboru Veselíčko a pro strážnický pořad *Aj, ta naša Haná* v roce 1986 soubor nastudoval s Oldřiškou Čočkovou *Záhorské špicpolky*.⁴⁹ Soubor se snaží zbořit mýtus o hanáckém projevu jako o pomalém, váhavém, zamyšleném či dokonce líném, utahaném a nudném. Vystoupení „*Zabijačka*“ se reprizovalo více než 60krát. S pásmem „*Regruti*“ se soubor probojoval do oblastní přehlídky v Bystřici nad Pernštejnem.

Soubor se účastní mnoha akcí u nás i v zahraničí. Vystupoval na Mezinárodním festivale ve Strážnici v roce 1992, účinkoval ve skanzenu v Rožnově, na festivalu v Dolní Lomné, na festivalu ve švýcarském Neuchatelu, v Binissalemu na Malorce. V roce 2001 se účastnil Mezinárodního festivalu v italské Atině, v roce 2003 na festivale Lent-Folkart ve slovinském Mariboru. Ve městě Velká Bystřice soubor pořádá oslavy masopustu. Diváci mohou shlédnout *Předávání práva*, *Vodění medvěda* a *vesnickou zabijačku*. Podle dávného obyčeje se ve městě ujímá vlády mladá chasa, aby mohla v bujarém veselí oslavit poslední dny před nadcházejícím půstem. Starosta města předává „právo“ a mladí se pak starají o dodržování pořádku ve městě. Vodění medvěda doprovází dechová hudba Bystřičanka a Muzika Haná. Kromě oslav masopustu soubor pořádá komorní akci Vánoční koledování.⁵⁰

Z důvodu posunutí začátku vzniku souboru ze září 1975 na březen 1976 měl soubor v roce 2006 třicáté výročí založení.^{51 52}

⁴⁹ PAVLICOVÁ, M., UHLÍKOVÁ, L. *Od folkloru k folklorismu, slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997, s.151.

⁵⁰ z rozhovoru autorky s Josefem Langrem, Na Letné 572, Velká Bystřice, vedoucí souboru Haná, 12.1.2007, autorizováno.

⁵¹ <http://www.invespol.iol.cz/hana/soubor.htm>, 29.12.06.

⁵² příloha 12

Slaměňky

Myšlenku Aleše Polzra, založit „přípravku“ pro děti, které se chtějí věnovat lidovému folkloru zrealizovalo v roce 1983 pět členek z dospělého souboru Haná. Na podzim v roce 1982 soubor Haná předvedl ukázkové vystoupení pro děti ze ZŠ ve Velké Bystřici.

Děti se připravovaly a učily tance a písně, aby své dovednosti mohly předvést ve Velké Bystřici i okolí. Vlivem různých okolností zůstala postupem času v souboru jako vedoucí Bronislava Millá. Od roku 1984 se souborem začala spolupracovat jako choreografka Helena Lisická, která se souboru věnovala až do posledního roku jeho existence.

Do souboru docházela děvčata ve věku 10 až 15 let a maximální počet byl 20 členek. Soubor se zaměřoval na obnovování starých zvyků, obyčejů a tradic (vynášení smrtky, chození s jedličkou, královničky), nacvičoval hanácké a záhorské tance. Svá představení předváděl aktivně v průvodech, občůzkách po dědině. Soubor každý rok chodil 4.12. občůzku na Barborku.

Hudební doprovod souboru v roce 1993, 1995 až 2003 vykonávala bývalá členka souboru Marcela Goldscheidová (Tandlerová), která hrála na akordeon. V roce 1994 soubor doprovázela na housle Zuzana Gregorovičová, učitelka Slovanského gymnázia v Olomouci. Vždy to byl jen jeden muzikant, který jemně doplňoval vystoupení děvčat.

Soubor se účastnil pravidelně festivalu Lidový rok. V roce 1991 se účastnil Národní zemské přehlídky Moravy a Slezska, na které předvedl pásmo Přadlenky.

V roce 2003 soubor ukončil svoji činnost, neboť se nenašla adekvátní náhrada za vedoucí, která pro zdravotní potíže nemohla pokračovat ve vedení souboru.^{53 54}

⁵³ z rozhovoru autorky s Bronislavou Millou, Bří Mikolášků 635, Velká Bystřice, členka organizačního štábu, 27.10.2006, autorizováno.

⁵⁴ příloha 13

Krušpánek

Vznikl v roce 1986 jako návazný stupeň na soubor Slaměnky. První pásmo na dožínky pro děti připravila Fanyška Macháčková.

Do roku 1993 soubor doprovázela na harmoniku Zdena Malinková. V roce 1994 sestavila „muziku“ a nacvičovala s dětmi jednoduché hudební doprovody Marcela Heřmanová. Od roku 1997 až 2003 s muzikou nacvičoval učitel ZUŠ ve Velké Bystřici Ing. Josef Ochman. Od následujícího roku soubor zkouší s cimbálovou muzikou Kanafaska, která je složena z větší části z bývalých členů souboru Krušpánek, pod vedením Jaromila Přidala.

Říkadla, dětské hry, písně, tance a zvyky z Hané (*Hrajeme si, Hře slonečko, hře, Maškare. Jak se dělá chleba, Pečeme vdolke, čertovské dovádění*) jsou témata, která soubor zpracovává do pásem. Účinkují ve svátečních hanáckých krojích nebo pracovních hanáckých krojích. Děti z 2. až 6. třídy vystupují pod vedením Mgr. Lenky Langerové a Evy Kadalové. V souboru bylo i několik chlapců, ale v průběhu času v souboru zůstala jen děvčata.⁵⁵ V současné době má soubor 25 členů.

Soubor vystupuje každý rok na festivalu Lidový rok ve Velké Bystřici, účastnil se festivalu v Rožnově pod Radhoštěm (2004), ve Frenštátu (2004), každoročně setkání v Prostějově a na dalších festivalech. V roce 2005 postoupil na Zemskou přehlídku moravských souborů v Liptále, což byl pro soubor největší úspěch. Dále se v roce 2005 účastnil festivalu Dětská Strážnice a Mezinárodního dětského festivalu v Luhačovicích. Soubor se účastnil v roce 2005 zájezdu na Slovinsko.^{56 57}

⁵⁵<http://www.folklor.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=21330&user=24&session=58348551&menu=&lng>, 29.12.06.

⁵⁶ z rozhovoru autorky s Josefem Langrem, Na Letné 572, Velká Bystřice, vedoucí souboru Haná, 12.1.2007, autorizováno;

z rozhovoru autorky s Lenkou Langerovou, Na Letné 572, Velká Bystřice, vedoucí souboru Krušpánek, 17.1.2007, autorizováno;

http://souborhana.com/index_cz.htm, 15.1.2007.

⁵⁷ příloha 14

Mladá Haná

Tento soubor vznikl jako „přípravka“ pro soubor Haná. Členy tvoří dospělí ve věku od 19 do 30 let. Soubor vedou manželé Ing. Robert (choreografie) a Jana Šolcovi (taneční výchova a zabezpečuje soubor po stránce krojové).

Se souborem občas spolupracuje Jiří Čada, který sestavil programy *Ovečky, Šefci, Šmigrust, Cestou k muzice, Na Štěpána není pána*). Repertoár soubor se zaměřuje na zapomenutý region Lipenského Záhoří. Od svého vzniku soubor spolupracoval s „muzikou“, kterou vedl Ing. Zbyněk Žůrek s primášem Mgr. Zuzanou Gregorovičovou. Od roku 2006 soubor doprovází Záhorská muzika, kterou vede Mgr. Zuzana Gregorovičová. Současné obsazení muziky jsou 1. housle, obligát, dvoje housle – 2. terci, troje kontry – 2 houslové a violové, basa a cimbál. Záhorská muzika vydala CD *Vrť se, mily vřetenko* (2005).

První vystoupení ovšem nebyly hanácké tance, ale country tance, které předvedl soubor dětem při náboru dětí do dětských souborů.⁵⁸

Mladá Haná se účastní festivalů v zahraničí: Mezinárodní festival v Atině v Itálii, Mezinárodní folklorní festival v Mariboru ve Slovinsku. Vystupuje na Lidovém roku ve Velké Bystřici, Záhorských slavnostech v Lipníku nad Bečvou a na Prostějovských slavnostech. Soubor byl pozván do Mexika a Gruzie. V roce 2003 folklorista Miloš Vršecký zpracoval folklorní pořad *Zrcadlení*, který ztvárnily soubory Gaudeámus z Prahy, Ondřejnica ze Staré Vsi, Haná a Mladá Haná z Velké Bystřice. Tento pořad se realizoval v divadle U Hasičů v Praze.^{59 60}

⁵⁸ <http://souborhana.com/index.cz.htm> , 15.1.2007.

⁵⁹ z rozhovoru autorky s Robertem Šolcem, V hlínkách 4, Olomouc, vedoucí souboru Mladá Haná, 16.1.2007, autorizováno.

⁶⁰ příloha 15

Tetke a stráci

Soubor Tetke a stráci vznikl v roce 1996 z bývalých a starších členů souboru Haná. Celých šest let existoval pod vedením Bronislavy Millé a Heleny Lisické.

Repertoár zaměřili na oblast Lipenského Záhoří, obnovu záhorských jednoduchých tanců, zabýval se jejich oživením, předvedením tanců na základě prvních záznamů. Prezentoval divákům původní formu tanců, zvyků a udržování lidových tradic.

Soubor s 6ti páry v roce 1997 doprovázeli hudebníci pod vedením Ing. Jaromila Přídala. V letech 1998 až 2000 soubor doprovázela na akordeon Marcela Goldscheidová. V roce 2001 soubor spolupracoval s muzikou pod vedením Ing. Zbyňka Žúrka. Soubor se účastnil festivalů Lidový rok ve Velké Bystřici. Ukončil činnost v roce 2002.^{61 62}

Čekanka

V roce 2004 vznikla folklorní „přípravka“ pro děti od 5 do 7 let, kterou vedou Lenka Navrátilová a Hana Londová. Počet dětí v souboru je kolem dvaceti.

Děti se scházejí jednou týdně a seznamují se s písničkami, hrami a říkadly. Nejmladší tanečníci zkouší první taneční kroky a poznávají lidové zvyky a obyčeje.

Soubor vystupoval na Vánočním koledování na Štěpána, při masopustu, vynášení Smrtky, účastní se vítání občanů ve Velké Bystřici. Na přehlídce Lidový rok předvedl pásma *Ve mléně*, *Myška chodí toze tiše a Pec nám spadla*.

V prvním roce působení soubor spolupracoval s Ing. Milanem Heřmanem, členem souboru Haná. Od roku 2005 soubor doprovází chlapecká muzika Strunky, kterou vede Ing. Zbyněk Žůrek a primášem je

⁶¹ z rozhovoru autorky s Bronislavou Millou, Bří Mikolášků 635, Velká Bystřice, členka organizačního štábu, 12. 1. 2007, autorizováno.

⁶² příloha 16

Ondřej Nakládal. Současné složení muziky Strunky jsou 1. a 2. housle, viola, basa, cimbál a flétna.^{63 64}

Kanafaska

Jako další dětský soubor pro děti od 7 třídy do maturity vznikl v lednu 2004 soubor Kanafaska. Na nábor do souboru přišlo 60 dětí, ale s postupem času v souboru zůstalo 18 členů, kteří jsou ochotni dvakrát týdně nacvičovat. První půlrok své existence se věnoval pouze tancům jihoamerického country. Vedoucím je Vít Langer.

Soubor se účastnil festivalu v Prostějově, přehlídky dětských souborů v Jihlavě, reprezentoval Českou republiku na Mezinárodním festivalu v Rakouském Spitale. Vystupoval na Českém dni v polském Krakově, kde se představovaly jednotlivé kraje České republiky a soubor reprezentoval Olomoucký kraj. Také vystupoval na festivalu Lidový rok s pásmy *O Kateřině*, *Kalamajka*, *Vánoční zvyky*, *Na trávo aneb hrabě marš*.⁶⁵

Soubor doprovází cimbálová muzika Kanafaska pod vedením Ing. Jaromila Přidala, která spolupracuje i se souborem Krušpánek.

Děti, které přijdou do souboru Kanafaska, opouští při své práci pásma plná dětských her a čekají je párové tance, ve kterých si občas budou hrát, ale už v nich tančí jako „skoro“ dospělí.⁶⁶ Nejstarší děti mohou z Kanafasky přejít do souboru Mladá Haná.⁶⁷

⁶³ z rozhovoru autorky s Lenkou Navrátilovou, vedoucí souboru Čekanka, 16.1.2007, autorizováno.

⁶⁴ příloha 17

⁶⁵ z rozhovoru autorky s Josefem Langrem, Na Letné 572, Velká Bystrice, vedoucí souboru Haná, 12.1.2007, autorizováno.

⁶⁶ <http://souborhana.com/index.cz.htm>, 15.1.2007.

⁶⁷ příloha 18

Závěr

Ve své práci jsem zpracovala historii, průběh, strukturu a současnost folklorního festivalu Lidový rok, jeho začlenění do akcí Folklorního sdružení ČR a jeho význam pro město Velká Bystrice, ve kterém se festival koná.

Uveřejnila jsem odpovědi některých lektorů, kterým jsem položila otázku týkající se přínosu festivalu, jeho významu a důležitosti pro soubory a folkloristy.

Dostupnost knižních zdrojů k vypracování tématu diplomové práce byla komplikovaná. O festivalu Lidový rok nejsou vedeny písemné záznamy. Pouze archív Kulturního střediska ve Velké Bystrici má shromážděné fotografickou dokumentaci a záznamy na videokazetách. Z tohoto důvodu jsem vyhledávala informace o festivalu v publikacích týkající se folkloru, v zápisech ze schůzí organizačního štábu a v programech festivalu. Vedla jsem rozhovory se zakladateli a pořadateli festivalu, autory festivalové znělky a výtvarného znaku festivalu. Také s vedoucími souborů ve Velké Bystrici, kteří si vedou zápisy o souborech v kronikách. Při shromažďování informací jsem využívala publikace o Hané, hanáckém kroji, písni a tanci. Seznámila jsem se s autorkami, které se zabývají sběrem a obnovováním lidových zvyků, obyčejů, dětských her, tanců a říkadel. Publikace k Velké Bystrici byli dobře dosažitelné a čerpala jsem z nich údaje o historii, současnosti města, ale i o festivalu, který město zviditelnil v České republice.

Bohužel některé údaje uvedené na internetových stránka FOS ČR nebyly přesné. Informace v propagačních materiálech sdružení se neshodovaly s daty uvedenými na internetových stránkách. Jejich upřesnění jsem konzultovala s místopředsedou FOS Františkem Synkem.

Při zpracování diplomové práce jsem se setkala s lidmi, pro které jsou tradice, lidové zvyky a obyčeje důležitou součástí života a chtějí toto dědictví minulých generací vštěpovat a předávat mladé generaci. Proto považuji konání festivalu za velmi významné pro budoucnost zachování lidových tradic. Vznik folklorního festivalu a jeho každoroční pořádání má velký smysl a důležitost také pro jeho zakladatele, místní soubory a město Velká Bystřice.

Diplomová práce bude v jednom exempláři předána jako prezentační materiál pořadatelům folklorního festivalu Lidový rok ve Velké Bystřici.